

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДНІПРОВСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І ФІНАНСІВ
КАФЕДРА ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

В.о. завідувача кафедри,

к.е.н., доцент

_____ **О.М. Губарик**

« ____ » _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА**

**Виконав: здобувач вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Управління фінансово-економічною безпекою»
зі спеціальності
073 «Менеджмент»**

**Богдан Погорілий
Керівник: проф. Галина ПАВЛОВА**

Дніпро – 2024

Форма № Н – 9.01
(затверджена наказом МОНмолодьспорту України
від 29 березня 2012 року № 384)

**ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічної безпеки
Освітній ступінь магістр
Освітньо-професійна програма «Управління фінансово-економічною безпекою»
Спеціальність 073 «Менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ
В. о. завідувача кафедри
_____ Ольга ГУБАРИК
« _____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти

ПОГОРІЛОГО БОГДАНА ВЛАДИСЛАВОВИЧА

- 1. Тема дипломної роботи** «Удосконалення системи забезпечення фінансово-економічної безпеки для ефективного функціонування підприємства»
- 2. Керівник роботи** Павлова Галина Євгенівна, д.е.н., професор затверджені наказом ДДАЕУ від «11» жовтня 2024 р. №3408.
- 3. Строк подання здобувачем роботи** – 13 грудня 2024 р.
- 4. Вихідні дані до роботи:** інструктивні матеріали щодо управління фінансовими результатами діяльності сільськогосподарського підприємства, річні фінансові звіти ФГ «Ярослава» за 2019-2023 роки.
- 5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).** 1. Теоретико - методичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємств 2. Організація фінансово-економічної безпеки для ефективного функціонування підприємства 3. Стратегічні пріоритети та механізми забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.
- 6. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).** 1. Основні функціональні стратегії підприємства. 2. Механізм стратегічного управління економічної безпеки підприємства. 3. Алгоритм складових функціонального аналізу стану економічної безпеки. 4. Недоліки сучасних підходів до формування системи фінансово-економічної безпеки як об'єкта управління. 5. Структура та склад земельних угідь ФГ «Ярослава» на 2019-2023 роки. 6. Склад і структура продукції товарної в ФГ «Ярослава». 7. Ранжируваний ряд ваги питомої видів окремих продукції, %. 8. Динаміка коефіцієнта спеціалізації ФГ «Ярослава». 9. Аналіз динаміки засобів основних і оборотних, забезпеченості рівень та ефективність їх використання в ФГ «Ярослава». 10. Аналіз динаміки ресурсів трудових та дієвість їх використання в ФГ «Ярослава» 11. Запропонована система фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава». 12. Інструменти

забезпечення системи економічної безпеки ФГ «Ярослава» в умовах конкуренції. 13. Запропоновані підходи стратегічного управління фінансово-економічною безпекою в ФГ «Ярослава». 14. Управлінські інструменти підвищення ефективності системи економічної безпеки в умовах загострення конкурентної боротьби.

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

8. Дата видачі завдання 10 травня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретико - методичні засади управління фінансово-економічною безпекою підприємств	Травень 2024 р.	
2	Організація фінансово-економічної безпеки для ефективного функціонування підприємства	Червень 2024 р.	
3	Стратегічні пріоритети та механізми забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства	Вересень 2024р.	
5	Висновки і пропозиції	Жовтень 2024 р.	
6	Оформлення дипломної роботи	Листопад 2024 р.	

Здобувач
(підпис)

Погорілий Б.В.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Павлова Г.Є.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ	8
1.1. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та необхідність її забезпечення	8
1.2. Фінансово-економічна безпека в сучасних умовах: емерджентна система як об'єкт управління	14
1.3. Механізм формування фінансової безпеки підприємства	15
Висновки до 1 розділу	20
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	22
2.1. Фінансово-економічна характеристика ФГ «Ярослава» Синельниківського району Дніпропетровської області	22
2.2. Характеристика організації роботи служби економічної безпеки підприємства та оцінка її стану за окремими складовими	29
2.3. Підвищення ефективності системи фінансово-економічної безпеки підприємства та досягнення її оптимального рівня	34
2.4. Економічна ефективність інструментарію фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах загострення конкурентної боротьби	38
Висновки до 2 розділу	43
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	45
3.1. Стратегічні підходи до управління фінансово-економічною безпекою підприємства	45
3.2. Забезпечення механізмів фінансово-економічної безпеки підприємства в антикризових умовах	48
3.3. Аналіз фінансового стану для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства	52
Висновки до 3 розділу	59
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	69

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення системи забезпечення фінансово-економічної безпеки для ефективного функціонування підприємства».

Кваліфікаційна робота: 65 ст., 10 рис., 9 табл., 1 додаток, 51 літературне джерело.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти цього процесу.

Метою цього дослідження є здійснення всебічного аналізу управління фінансово-економічною безпекою підприємств, а також розроблення стратегій і механізмів її забезпечення та вдосконалення.

Методи дослідження. У дослідженні використовуються загальнонаукові методи, зокрема аналіз і синтез, порівняння, класифікація та моделювання, а також спеціальні інструменти, такі як логічне моделювання, економіко-статистичні методи групування та візуалізація функціональних залежностей за допомогою графіків.

Узагальнено теоретичні засади управління фінансовими результатами діяльності сільськогосподарського підприємства. Здійснено організаційно-економічну характеристика ФГ «Ярослава». Досліджено управління фінансовими результатами як елемент підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

АНОТАЦІЯ

Удосконалення, система, забезпечення, фінансово-економічна безпека, ефективність, функціонування, підприємство.

ABSTRACT

Improvement, system, provision, financial and economic security, efficiency, functioning, enterprise.

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний розвиток економіки безпеки вимагає нових підходів до вивчення фінансово-економічної, зумовлених суттєвими змінами на локальному та глобальному рівнях. Фінансова безпека виступає виключно з ключових складових загальноекономічної безпеки, поряд із кадровою, інтелектуальною, технологічною, екологічною, інформаційною, політико-правовою та силовою складовою. У контексті інтеграції України до світової економіки особливої актуальності набувають дослідження, спрямовані на раціональне використання фінансових ресурсів підприємств незалежно від форми власності. У зв'язку з цим моніторинг рівня фінансової безпеки підприємств та аналіз ризиків, зумовлених підвищенням конкуренції, стають першочерговими завданнями. Брак фінансових ресурсів, велика кількість збиткових підприємств та загроза банкрутства обумовлюють необхідність створення ефективних механізмів пристосування до змін в економічному середовищі.

Економічні зміни в Україні, пов'язані з переходом до ринкових відносин, ускладнюють ведення господарської діяльності та сприяють посиленню конкурентної боротьби серед підприємств. Це може призвести до погіршення їхнього фінансового стану або навіть ліквідації. У зв'язку з цим вдосконалення безпеки підходів до забезпечення фінансово-економічної є одним із результатів економічних завдань для забезпечення стабільної діяльності підприємств у мінливих умовах. Таким чином, дослідження механізмів управління фінансово-економічною безпекою підприємств залишається актуальним і потребує поглибленого та ідеального вивчення.

Проблеми фінансово-економічної безпеки досліджували такі вчені, як І. Мойсеєнко, О. Барановський, І. Бланк, Т. Васильків, О. Марченко, В. Волошин, О. Бойкевич, К. Горячева, А. Єпіфанов, В. Домбровський, Л. Мартюшева та інші. Питання, що стосуються механізмів забезпечення фінансово-економічної безпеки, висвітлено у роботах Ю.В. Кіма, Т.

Загорельської, В. Каркавчука та інших. На основі аналізу цих досліджень можна зробити висновок, що проблема фінансово-економічної безпеки залишається відкритою для подальшого вивчення та обговорення.

Мета та завдання дослідження. Метою цього дослідження є здійснення всебічного аналізу управління фінансово-економічною безпекою підприємств, а також розроблення стратегій і механізмів її забезпечення та вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити теоретичні та методологічні основи управління фінансово-економічною безпекою підприємств;
- провести фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства, яке є об'єктом дослідження;
- оцінити результативність роботи підрозділу економічної безпеки підприємства;
- дослідити економічну ефективність інструментарію фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах загострення конкурентної боротьби;
- запропонувати стратегічні напрями та механізми зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємства;
- обґрунтувати забезпечення механізмів фінансово-економічної безпеки підприємства в антикризових умовах.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти цього процесу.

Методи дослідження. У дослідженні використовуються загальнонаукові методи, зокрема аналіз і синтез, порівняння, класифікація та моделювання, а також спеціальні інструменти, такі як логічне моделювання, економіко-статистичні методи групування та візуалізація функціональних залежностей за допомогою графіків.

Наукова новизна. Наукові результати включають:

удосконалено:

- запропонована система фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава»;
- удосконалено методологічні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки;
- пропонуємо новаторські рішення для стратегічного управління фінансово-економічною безпекою.

Практичне значення. Отримані результати можуть бути використані для оптимізації управлінських процесів на підприємствах та зміцнення їхньої здатності протистояти зовнішнім і внутрішнім викликам.

Апробація та публікації. Результати роботи обговорювалися на семінарах і конференціях, а також опубліковані у фахових виданнях загальним обсягом 0,8 друкованого аркуша.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел, який налічує 51 джерело, включає 9 таблиць, 10 рисунки та 1 додаток. Обсяг основного тексту — 65 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та необхідність її забезпечення

Зростання кількості загроз у зовнішньому та внутрішньому середовищі сучасних економічних систем на мікро- та макрорівнях зумовлює необхідність перегляду та ускладнення підходів до управління їх фінансово-економічною безпекою. Загалом, усвідомлення важливості впровадження управлінських практик, орієнтованих на безпеку, на теоретичному, методологічному та практичному рівнях почало формуватися лише нещодавно. В Україні розвиток науки про безпеку активізувався після глобальної фінансової кризи 2008 року. До цього питання забезпечення економічної безпеки господарюючих суб'єктів і держави в цілому залишалося вторинним і розглядалося в рамках окремих напрямів економічних досліджень.

На практиці проблеми економічної безпеки також не мали високого пріоритету серед власників і керівників бізнесу. Для досягнення головної мети підприємницької діяльності — отримання прибутку — зазвичай було достатньо якісного виконання основних напрямів діяльності, включаючи фінансову та інвестиційну, із періодичним використанням інструментів управління ризиками. У масштабах держави інтерес до питань національної безпеки зріс на початку 2000-х років, що стало поштовхом до ухвалення Стратегії національної безпеки України. У цьому документі визначено довгострокову мету країни — побудову «демократичної держави зі стабільною ринковою економікою» [1], яка потребує реалізації комплексу заходів для протидії основним загрозам економічній безпеці.

Однак реалізація задекларованих намірів виявилася недостатньою. Світова криза безпеки змусила переглянути підходи до стратегії економічної безпеки, і у 2015 році, внаслідок подій Революції Гідності 2014 року, було опубліковано оновлену редакцію цього документа. На жаль, трансформаційні процеси в Україні часто стимулюються виключно негативними подіями або явищами, як на національному, так і на глобальному рівнях. У періоди стабільності уряд не демонструє активної ініціативи щодо реформування механізмів забезпечення фінансово-економічної безпеки на різних рівнях економічної діяльності.

Це підкреслює революційний, а не еволюційний характер розвитку національної політичної та економічної системи, який супроводжується руйнуванням попередніх здобутків, хаосом і тривалим періодом стабілізації перед початком позитивних змін. Економічна безпека підприємства характеризується як стан захисту його діяльності від негативного впливу зовнішніх факторів, а також здатністю тимчасово реагувати на загрози або адаптуватися до них за умов, що вони не спричиняють значного впливу на фінансові показники роботи підприємства [13].

М. Мескон вказує, що недостатня розвивальність державної політики, спрямованої на протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам, посилена соціально-економічними, політичними та правовими заявами, вимагає перегляду стратегічних підходів до національного розвитку. Одним із важливих аспектів такого перегляду є забезпечення сталого функціонування економічних суб'єктів базового рівня. Підкреслюється, що вплив як внутрішніх, так і зовнішніх ризиків вперше відчувається на рівні окремих суб'єктів господарювання. Таким чином, забезпечення економічної безпеки підприємств слід розглядати як основополагаючий елемент, що формує економічну безпеку регіонів, галузей та країни в цілому. Особливо важливо приділяти увагу посиленню економічної безпеки підприємств торгівлі, враховуючи їхню значущу роль у національній економіці [44].

Як зазначає О. Барановський, дослідження економічної безпеки підприємств, зокрема її визначення, є особливою кількістю в умовах економічних реформ в Україні. Ці реформи сприяють перетворенню підприємств на ключову складову економічну діяльність населення [44].

Основні стратегії функціонування підприємства представлені на рисунку 1.1.

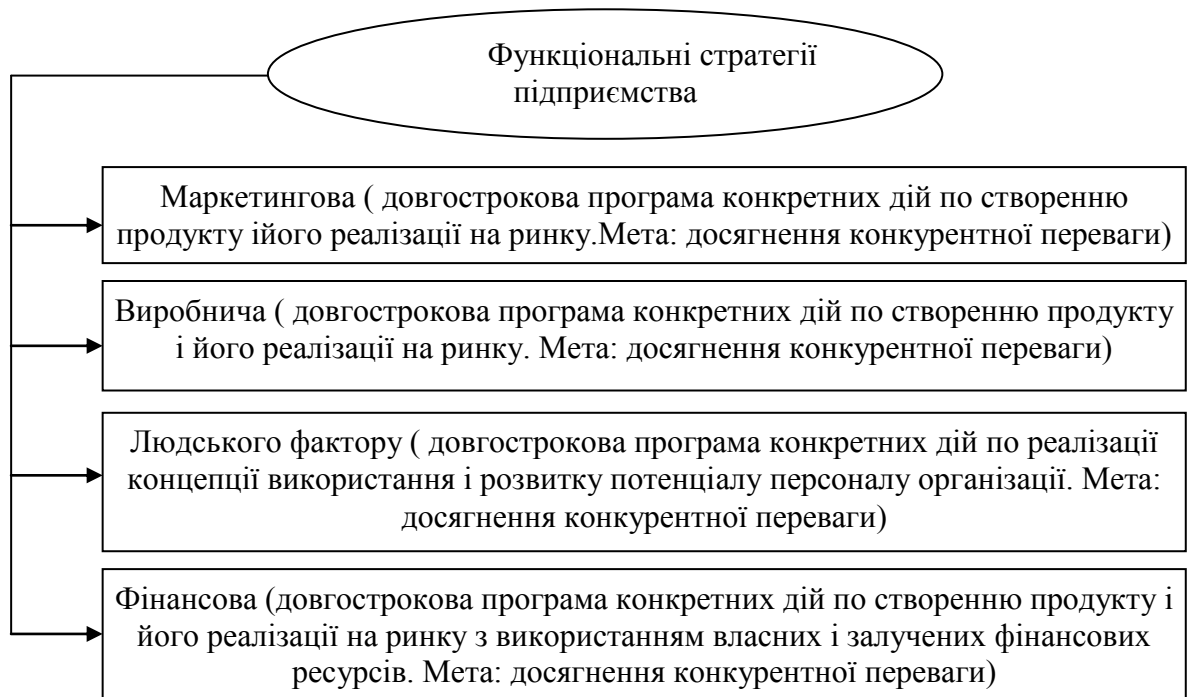

Рис.1.1. Основні функціональні стратегії підприємства

У Стратегії національної безпеки, затвердженій у 2015 році, що залишається актуальною станом на початок 2019 року, визначено ключову мету – «динамічний розвиток економіки України... через забезпечення сталого суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку» [2]. Якщо в документі 2007 року було виділено п'ять основних загроз економічній безпеці національної економіки, то в Стратегії 2015 року їх кількість зросла до десяти [1, 2]. Це свідчить про недостатню ефективність впровадження безпеково-орієнтованих управлінських підходів до економічної системи держави.

З огляду на це, виникає гостра потреба в оновленні основних принципів управління економічною безпекою як на рівні держави, так і

окремих суб'єктів господарювання. Зокрема, увагу необхідно приділити фінансовій складовій, що потребує детального теоретичного та методологічного переосмислення. Це сприятиме формуванню якісної інформаційно-аналітичної бази для ухвалення оперативних і стратегічних управлінських рішень, спрямованих на розвиток сучасних економічних систем в умовах численних ризиків і загроз їхнього середовища функціонування. Такий підхід дозволить адаптувати управлінські моделі до як короткострокових, так і довгострокових перспектив розвитку.

Механізм стратегічного управління економічної безпеки підприємства представлений на рисунку 1.2.

Рис.1.2. Механізм стратегічного управління економічної безпеки підприємства

Для забезпечення фінансово-економічної безпеки, як на рівні держави, так і на рівні окремого суб'єкта господарювання чи фізичної особи, необхідно застосовувати системний підхід. Це поняття є складним у теоретичному аспекті та багатокомпонентним у структурі, що робить його об'єктом комплексного управління. Розуміння системи фінансово-економічної безпеки на макро- та мікрорівнях суттєво різняться, оскільки кожен із рівнів характеризується власними специфічними особливостями. Ці особливості мають бути враховані у формулюваннях визначень досліджуваного поняття, що забезпечить його належну адаптацію до різних умов функціонування економічних систем.

Економічна безпека підприємства збільшується як стан його захисту від негативних зовнішніх впливів, а також здатність швидко реагувати на деякі загрози, адаптуючись до них без значного впливу на фінансові показники діяльності. Ця тема набуває особливої важливості в контексті економічних реформ, які впливають на розвиток підприємницького сектора в Україні. Як зазначає М. Мескон, найбільший вплив внутрішніх та зовнішніх ризиків відчувається на рівні окремих суб'єктів господарювання, тому забезпечення їх економічної безпеки є ключовим чинником для сталого розвитку підприємств і економіки загалом [13, 44].

Для досягнення високого рівня економічної безпеки підприємство має впроваджувати сучасні методи управління ризиками та постійно моніторити зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Особливої уваги потребує створення системи раннього виявлення загроз, яка дозволить своєчасно реагувати на виклики та мінімізувати їхній вплив на діяльність компанії. Такий підхід забезпечить не лише стабільність функціонування підприємства, але й сприятиме його конкурентоспроможності у динамічному економічному середовищі.

Рис.1.3. Алгоритм складових функціонального аналізу стану економічної безпеки

На думку О. Барановського, сучасні реформи в Україні створюють нові умови для функціонування підприємств, що потребує удосконалення системи їх економічної безпеки. Крім того, дебіторська боргованість розглядається як тимчасове залучення фінансових ресурсів підприємства, які перебувають у розпорядженні інших осіб. Такий підхід підкреслює важливість точного

відображення цієї заборгованості у фінансовій звітності та її вплив на економічну безпеку підприємства [2, 13].

1.2. Фінансово-економічна безпека в сучасних умовах: емерджентна система як об'єкт управління

В умовах гострої нестачі ресурсів, які могли б бути спрямовані на створення комплексних систем фінансово-економічної безпеки як для суб'єктів господарювання, так і для держави, критично важливим стає визначення пріоритетних напрямків безпеки. Це вимагає оптимізації структури такої системи, щоб її функціональні елементи відповідали встановленим пріоритетам і забезпечували ефективне використання доступних ресурсів для нейтралізації найбільш небезпечних загроз, здатних завдати критичної шкоди. У цьому контексті необхідно розглянути існуючі підходи до визначення компонентів системи фінансово-економічної безпеки.

Досліджуючи управління фінансово-економічною безпекою в системі менеджменту торговельних підприємств, С. Гринкевич та М. Кокнаєва виділяють сім основних компонентів, таких як: фінансова, комерційна, ринкова, інформаційна, кадрова, організаційно-структурна та техніко-технологічна складові [17].

Для фінансових установ науковці рекомендують включати до комплексної системи економічної безпеки такі підсистеми: фінансово-інвестиційну, інтелектуально-кадрову, інформаційно-аналітичну, техніко-технологічну, фізичну (силову), правову, територіальну, ринкову, а також законодавчо-політичну [10, с. 47–48]. При цьому щонайменше три з цих підсистем піддаються значному впливу зовнішніх факторів, що ускладнює їх ефективне управління на рівні економічної структури через обмежену можливість впливу на зовнішні економічні умови.

Аналіз значної кількості наукових праць дозволяє виділити стандартний набір підсистем, які формують комплексну систему фінансово-економічної безпеки. До них належать: фінансова, кадрова, інтелектуальна, інформаційно-аналітична, технічна, технологічна, інвестиційна, ринкова, правова, виробнича, екологічна, нормативна (законодавча), соціальна, силова (фізична), інтерфейсна, енергетична, інноваційна, матеріально-ресурсна, безпека праці та репутаційна складові. Цей перелік може бути розширений шляхом додавання іміджевої компоненти, яка спрямована на підвищення довіри існуючих і потенційних клієнтів до продукції та послуг підприємства. Іміджева складова може бути розглянута як функціональний елемент другого рівня у складі інтерфейсної чи репутаційної підсистеми.

Щодо системи економічної безпеки держави, вона включає такі компоненти, як промислова, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна та фінансова безпеки, відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених на національному рівні у 2013 році. Фінансова безпека, у свою чергу, охоплює підсистеми банківської безпеки, безпеки небанківського фінансового сектору, боргової, фіскальної, валютної та грошово-кредитної безпеки [14].

В умовах сучасних викликів для України, починаючи з кінця 2013 року, особливо актуальним є розгляд окремих складових національної безпеки, таких як військово-економічна, наукова, мінерально-сировинна, технологічна, інформаційна (у зв'язку із затяжною гібридною війною), а також майнова безпека, яка набуває важливості в контексті бізнес-клімату та захисту права власності як у нормативній площі, так і в практичній реалізації.

На думку О. Міщука, основою організації системи фінансово-економічної безпеки підприємств є такі принципи, як наукова обґрунтованість, стратегічна обґрунтованість, плановість, цілеспрямованість та оптимальність [18]. Ці принципи можуть бути ефективно застосовані

також на рівнях державного управління фінансово-економічною безпекою. До будь-якого переліку доцільно додати принципи, характерні для побудови економічних систем, серед яких системність (комплексність), достатність, раціональність, безперервність, автономність, законність, продуктивність, взаємодія, компетентність, збалансованість між відкритістю та конфіденційністю, координованість, гнучкість, автономність, відповідальність, централізація управління, контроль, активність, спеціалізація, вдосконалення, а також акцент на превентивних заходах [19].

Підхід дозволяє забезпечити інтеграцію різних аспектів управління цією економічною безпекою в контексті складних викликів, що стоять перед державою.

Конкретний набір принципів для організації та функціонування системи фінансово-економічної безпеки слід вибрати, враховуючи доступні ресурси та специфіку обраної моделі системи безпеки (див. табл. 1.2).

Існує єдиний підхід щодо визначення структури комплексної системи фінансово-економічної безпеки на макро- чи мікрорівні, що ускладнює її прикладне впровадження, це водночас відкриває можливість для створення гнучких архітектур. Такі системи можуть бути адаптовані до специфіки діяльності окремого суб'єкта, що дозволяє ефективніше забезпечити його фінансово-економічну безпеку.

Окремих зазначених принципів, у виробництві є впровадження системи моніторингу та оцінки ефективності фінансово-економічної безпеки, яка забезпечує надійний зв'язок і дозволяє тимчасово коригувати стратегії та заходи. Такий підхід посилює підвищення адаптивності системи до змін у зовнішньому середовищі та внутрішніх умовах функціонування суб'єкта, а також забезпечує більш стійкий розвиток підприємств і держави загалом. Створення інтегрованої моделі управління фінансово-економічною безпекою на основі даних аналітики й прогнозування дозволить запобігти ризикам і мінімізувати їх вплив на ключові аспекти економічної діяльності.

Таблиця 1.2

Недоліки сучасних підходів до формування системи фінансово-
економічної безпеки як об'єкта управління

Недоліки	Універсальна система	Конкретно-орієнтована система	Фрагментарна система
Невизначеність переліку функціональних підсистем	Включає максимально можливу кількість підсистем, навіть якщо їх присутність не є обов'язковою для забезпечення безпеки об'єкта	Містить підсистеми, які необхідні для конкретного об'єкта безпеки, але не завжди мають професійну організацію та функціональність	Включає набір найпоширеніших підсистем системи фінансово-економічної безпеки, при цьому зв'язки між ними часто є порушеними та неефективними
Відсутність чіткого регулювання прав та обов'язків суб'єктів системи	Суб'єкти безпеки беруть на себе надмірну кількість різних функцій	Права та обов'язки розподілені за зонами відповідальності, однак виникнення несподіваних додаткових завдань призводить до паніки та хаосу	Виконавці не мають чітко визначеного переліку функцій і виконують завдання залежно від поточних вимог
Методологічна суперечність у оцінці стану системи	Емерджентність системи безпеки не враховується, а її стан оцінюється шляхом простого підсумовування станів усіх підсистем	Потреба у впровадженні додаткових параметрів оцінки та залученні експертів з урахуванням особливостей структури системи	Не забезпечено регулярного проведення оцінки, а вибір показників і суб'єктів аналітичної діяльності залежить від наявних підсистем, причому оцінку часто виконують нефахівці у відповідній галузі
Брак джерел ресурсів	Вимагає значного обсягу різноманітних ресурсів	Вимагає доступу до специфічних ресурсів, які можуть бути недосяжними в окремі періоди	Сприяє економії ресурсів, проте не забезпечує можливості точно передбачити їх майбутню потребу

Система фінансово-економічної безпеки є можливою до емерджентних систем, після її властивостей та характеристик значно перевищують сукупність якостей окремих функціональних підсистем, з яких вона складається.

1.3. Механізм формування фінансової безпеки підприємства

Фінансова безпека є складником загальної економічної безпеки підприємства, разом з іншими аспектами, такими як кадрова, техніко-технологічна, інтелектуальна, силова, екологічна та інформаційна безпека. Успішний розвиток підприємства багато в чому залежить від ефективної системи фінансово-економічної безпеки. У сучасних умовах цей процес формується через механізми економічного управління. Стабільність підприємства зазвичай пов'язана з рівнем управління фінансовою безпекою та ефективністю механізмів її забезпечення. Механізм фінансової безпеки є частиною загального управлінського механізму підприємства, а управління фінансовою безпекою — одним з його ключових елементів [1].

Економічні процеси сучасності, зокрема економічні кризи та соціальні конфлікти, істотно впливають на діяльність підприємств. У зв'язку з цим наукові дослідження фінансової безпеки не мають єдиного визначення цього поняття. І. Барановський розглядає фінансову безпеку як рівень забезпечення фінансовими ресурсами підприємства, які достатні для задоволення потреб, виконання зобов'язань та протидії внутрішнім і зовнішнім негативним впливам, що забезпечують фінансову стабільність і сприяють ефективному розвитку підприємства. М.М. Єрмошенко і К.С. Горячева пропонує фінансову безпеку як стан фінансової захищеності, що характеризується збалансованим використанням фінансових інструментів і здатністю протистояти загрозам, що гарантує сталий розвиток фінансової системи підприємства. Г. Шиназі додає, що фінансова безпека підприємства здатна в здатності підтримувати та розширювати бізнес-процеси, управляти ризиками та мінімізувати їх слідки, відзначаючи її безперервність як результат взаємодії всіх елементів фінансової системи [2].

І. Бланк визначення фінансової безпеки як рівня фінансового стану підприємства, що забезпечує захист його фінансових інтересів від різноманітних загроз, як зовнішніх, так і внутрішніх. Це досягається через

впровадження фінансової філософії, яка забезпечує стабільність і сприяє подальшому розвитку підприємства, як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі [4]. А. Загородній надає інший погляд на фінансову безпеку, трактуючи її як механізм захисту фінансових інтересів підприємства на всіх етапах фінансових відносин. Це включає також забезпечення підприємств необхідними фінансовими ресурсами для виконання зобов'язань і задоволення потреб [5].

Термін «механізм формування фінансової безпеки підприємства» в наукових дослідженнях часто ототожнюється з поняттями «механізм забезпечення» та «механізм управління». Існують різні підходи до трактування цього терміну в економічній теорії. У загальному розумінні механізм формування фінансової безпеки представляє собою набір інструментів і методів, які допомагають забезпечити високу фінансову стабільність підприємства. Це включає також нормативно-правові акти, а також методики та стратегії, які орієнтовані на захист від фінансових загроз.

Доповненням до цього визначення є підхід, що включає різні заходи захисту, такі як адміністративні, правові, страхові, економічні, охоронні та режимні методи захисту бізнесу від якихось втрат. Деякі дослідники пропонують відокремити поняття «механізм забезпечення» і «механізм формування». На нашу думку, «механізм формування» розглядати як процес впливу на об'єкти через різноманітні засоби, тоді як «механізм забезпечення» можна трактувати як сукупність заходів, які сприяють створеним умовам для захисту від загроз.

Отже, механізм формування фінансової безпеки підприємства можна застосувати як елементи комплексу, що включають цілі, завдання, принципи, методи, функції та інструменти, спрямовані на забезпечення прогнозування, діагностики та контролю стану економічної безпеки, а також на розробку адаптивних рішень для розвитку підприємства. Важливо, щоб у рамках цього механізму поєднувалися економічні та безпекові аспекти організації,

планування та контролю для досягнення максимального захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Висновки до 1 розділу

1. За результатами дослідження під системою фінансово-економічної безпеки мається на увазі сукупність елементів, взаємодія яких, як в Європі, так і із зовнішніми суб'єктами, створює таке середовище для функціонування конкретного об'єкта, яке дає змогу досягти економічної мети його досягнення та реалізації економічних і фінансових інтересів його стейкхолдерів, незважаючи на наявність загроз та їх негативний вплив на поточний стан і результати діяльності.

2. Узагальнено наукові погляди вітчизняних дослідників щодо визначення фінансово-економічної безпеки через призму системного підходу. Представлено авторське трактування системи фінансово-економічної безпеки. Виявлено й систематизовано основні недоліки існуючих підходів до процесу формування системи фінансово-економічної безпеки як об'єкта управління. Окрему увагу привертає специфіка стратегічного управління безпекою з відповідальністю прогнозування загроз, небезпек і ризиків, а також їх результатів впливу на ресурси та інтереси економічних систем у середньому та довгому періоді.

3. В залежності від факторів впливу весь комплекс адаптаційних заходів підприємства доцільно поділити на групи: адаптація до інновацій, до змін ринкової кон'юнктури та до політико-правових умов. Цей процес є складним і розпочинається з комплексної діагностики, що може завершитись реорганізацією структури підприємства. Однак для багатьох підприємств адаптація не тільки дозволяє вийти з критичного фінансового стану, а й стає важливою складовою механізму формування фінансової безпеки через

підвищення ефективності використання ресурсів та збереження ринкових позицій.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Фінансово-економічна характеристика ФГ «Ярослава» Синельниківського району Дніпропетровської області

Основним видом діяльності фермерського господарства «Ярослава» є 01.11 – вирощування зернових культур (за першим рисом), бобових культур і використання олійних рослин. Основна мета функціонування підприємства полягає в отриманні прибутку за рахунок максимального задоволення потреб працівників та партнерів через надання якісних товарів і послуг. У виробничій діяльності господарства беруть участь висококваліфіковані спеціалісти з багаторічним досвідом роботи. Розвиток продуктивних сил, масштаби виробництва та матеріальне забезпечення підприємства залежать від ефективності використання землі та її унікальних характеристик. У сільськогосподарському виробництві земля має особливе значення завдяки своїй особливій властивості – родючості, яка є ключовим фактором у процесі вирощування сільськогосподарських культур.

Для унікального збереження властивості родючості створюється раціональне використання земельних ресурсів, що дозволяє підтримувати стабільний рівень виробництва. Ці аспекти враховуються у діяльності господарства, сприяючи досягненню його цілей. (Посилання можна вказати після уточнення джерела інформації).

Також важливим аспектом є застосування сучасних технологій та інноваційних підходів у вирощуванні сільськогосподарських культур, що дозволяє підвищити ефективність виробництва та зменшити вплив негативних факторів, таких як зміна клімату чи нестабільність ринку. Фермерське господарство «Ярослава» активно впроваджує екологічно чисті методи обробітку землі та управління ресурсами, що сприяє збереженню

екологічного балансу та довгострокового розвитку. У свою чергу, збереження родючості обґрунтувань та збільшення врожайності є основними перевагами господарства, що позбавляє лише задовільнити потреби внутрішнього, але й сприяти ринку поставок продукції на міжнародні ринки.

Для кращого ознайомлення із земельними ресурсами ФГ «Ярослава» розглянемо таблицю 2.1.

Таблиця 2.1

Структура та склад земельних угідь ФГ «Ярослава» на 2019-2023 роки

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022р.	2023 р.	2020 до 2016, %
Площа сільськогосподарських угідь (га)	5845	5801	5853	5911	5939	101,61
Площа ріллі (га)	5845	5801	5853	5911	5939	101,61
Рівень розораності земель (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,00
Кількість працівників (середньорічна)	103	92	100	97	98	95,18
Прийти на 1 робітника (га) :						
-с/г	56,1	62,3	58,4	60,2	60,1	106,73
- ріллі	56,1	62,3	58,4	60,2	60,1	106,73

Аналізуючи дані таблиці 2.1, можна відзначити, що загальна земельна площа фермерського господарства «Ярослава» збільшилася на 94 га. Якщо порівнювати динаміку загальної земельної площі з чисельністю працівників, то зміни виявилися незначними: за п'ять років зростання склало 6,73 %.

Зазначені зміни обумовлені тим, що підприємство орендувало більше земельних ділянок. Водночас кількість працівників, які обробляють ці землі, у відсотковому співвідношенні зменшилася на 4,80 %.

Рівень розораності землі у фермерському господарстві «Ярослава» залишається максимальним, після чого всі сільськогосподарські угіддя використовують як рілля.

Для оцінки ефективності виробничої діяльності необхідно забезпечити спеціалізацію господарства, оскільки вона дозволяє значно підвищити продуктивність праці та ефективність використання капіталу. За даними

таблиці 2.2 фермерське господарство «Ярослава» має зернову спеціалізацію, що визначає його основний напрямок діяльності.

Таблиця 2.2

Склад і структура продукції товарної в ФГ «Ярослава»

Вид продукції	2019р.		2020р.		2021р.		2022р.		2023р.	
	тис.грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Озима пшениця	2436,3	4,50	263,6	0,42	7271	10,05	1628,1	2,07	1,5	0,003
Кукурудза на зерно	15173,1	28,11	7789,6	12,60	14574,4	20,10	30283,0	38,70	22494,6	23,52
Ячмінь	2787	5,16	2371,7	3,83	4175,7	5,76	4336,2	5,53	6984,0	7,31
Горох	515,2	0,94	4064,1	6,57	3008,7	4,14	3258,8	4,16	5923,8	6,18
Соняшник	18856,4	34,93	23272,0	37,66	29968,6	41,33	19251,5	24,60	42426,4	44,34
Соя	1991,0	3,68	6331,6	10,24	1066,1	1,47	902	1,14	15,2	0,01
Ріпак	12202,7	22,60	17683,4	28,62	12271,4	16,86	18567,3	23,72	17825,1	18,632
Всього по підприємству	53963,2	100,0	61776,1	100,0	72337,9	100,0	78228,4	100,0	95671,4	100,0

Аналізуючи дані таблиці 2.2, можна зробити висновок, що основним напрямком діяльності господарства є вирощування соняшника та кукурудзи на зерно. Варто зазначити, що частка соняшника у структурі виробництва значно зросла у 2023 році порівняно з 2019 роком. Крім того, підприємство демонструє активне зростання обсягів виробництва ріпаку, тоді як виробництво озимої пшениці скоротилося майже до мінімуму — на 99,9 % у 2023 році.

У цілому фермерське господарство «Ярослава» зафіксувало зростання обсягів товарної продукції у 2023 році порівняно з 2022 роком, що склало 41 708 тис. грн.

Для визначення рівня спеціалізації побудовано ранжований ряд і розраховано коефіцієнти спеціалізації (таблиця 2.3):

$$K = \sum(PVi \cdot (2i - 1)) / 100, (2.1)$$

де: PVi – частка i -го виду продукції у загальному обсязі її реалізації;
 i – порядковий номер виду продукції у ранжованому ряді за питомою вагою.

Таблиця 2.3.

Ранжируваний ряд ваги питомої видів окремих продукції, %

Рік	1	2	3	4	5	6	7	K
2019	34,95	28,13	22,62	5,17	4,52	3,68	0,96	0,297
2020	37,68	28,64	12,62	10,26	6,59	3,83	0,44	0,323
2021	41,44	20,16	16,97	10,06	5,78	4,17	1,49	0,313
2022	38,72	24,62	23,74	5,55	4,18	2,07	1,16	0,314
2023	44,36	23,52	18,634	7,4	6,18	0,03	0,003	0,358

Коефіцієнт спеціалізації, розрахований для ФГ «Ярослава» в таблиці 2.3, коливається в межах від 0,296 до 0,358, що відображає про середній рівень спеціалізації господарства. Варіацію коефіцієнта спеціалізації можна побачити на малюнку 2.1, де показано, що з кожним роком цей показник має тенденцію до зростання. Це можна пояснити тим, що господарство активно займається вирощуванням озимої пшениці та з її течією досліджуваного періоду.

Якщо оборотні засоби використані лише один раз у циклі виробництва, то основні фонди виконують важливу роль, після чого беруть участь у виробничому процесі багаторазово.

Основні фонди, завдяки своїй багаторазовій участі у виробничому процесі, забезпечують стабільність та ефективність діяльності господарства. Це дозволяє зменшити витрати на виробництво та забезпечити стабільний рівень виробництва продукції протягом року. також, у ФГ «Ярослава» значну роль у виробничому процесі розвивають сільськогосподарські машини та обладнання, що дозволяє знизити трудові витрати та підвищити продуктивність праці. Тому підтримка та оновлення основних фондів є важливою складовою стратегією розвитку господарства, що дозволяє

зберегти високу якість продукції та конкур.

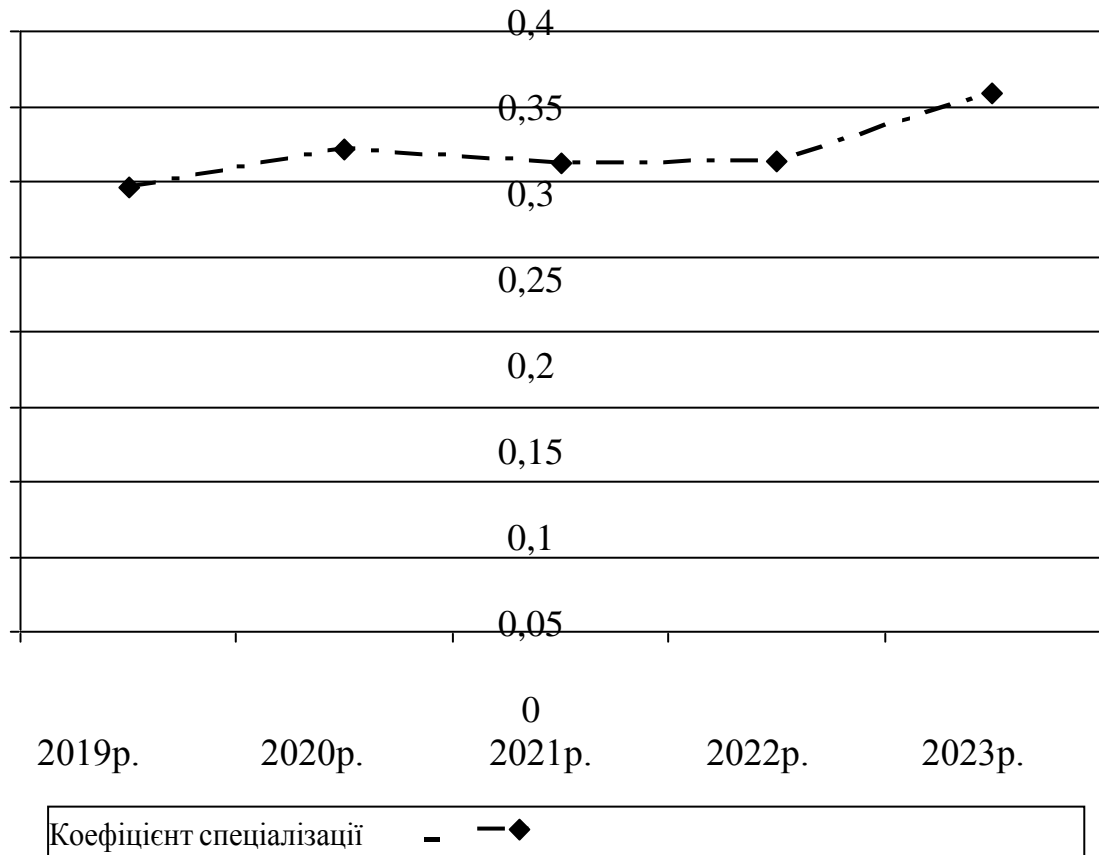

Рис. 2.1. Динаміка коефіцієнта спеціалізації ФГ «Ярослава»

Ефективність використання основних та оборотних засобів відобразатися за допомогою відповідних показників, наведених у таблиці 2.4. Аналіз даних таблиці 2.4 показує, що вартість середньорічних основних фондів протягом п'яти років зросла, і в 2023 році її значення збільшилося на 74,82% порівняно з 2019 роком. Вартість оборотних засобів також зросла протягом цього періоду, досягнувши у 2023 році 111 212,0 тис. грн, що на 61,73% більше, ніж у 2019 році. Водночас валовий обсяг продукції збільшився лише на 89,14%.

Фондозабезпеченість зросла на 341,7 тис. грн, що забезпечує збільшення вартості основних засобів на 100 гектарів сільськогосподарських угідь.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки засобів основних і оборотних, забезпеченості рівень та ефективність їх використання в ФГ «Ярослава»

Показник	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
Вартість фондів основних, тис. грн.	27722,0	36688,0	49251,0	53131,0	48467,0	173,82
Вартість фондів оборотних, тис. грн.	68764,0	77553,0	49251,0	99828,0	111211,0	160,73
Продукція валова тис. грн.	45370,0	51356,0	60604,8	81721,8	85813,3	188,14
в розрахунку на 100 га с.-г. угідь фондозабезпеченість, тис. грн.	473,2	631,4	840,3	897,7	814,9	171,06
Праці фондоозброєність в розрахунку на 1 працівника середньорічного, тис. грн.	265,6	393,5	491,5	543,2	488,6	182,65
в розрахунку на 100 грн. фондів основних, грн. Фондовіддача.	162,7	141,0	122,1	152,8	176,1	107,19
Фондоємність 100 грн. продукції валової, тис. грн.	60,1	72,4	80,3	64,0	55,5	91,43
Вартість фондів оборотних в розрахунку на 100 га угідь с.-г., тис. грн.	1175,3	1335,7	840,3	1687,6	1871,3	158,17

Фондозабезпеченість збільшилася на 341,7 тис. грн, що вказує на зростання вартості основних засобів на 100 гектарів сільськогосподарських угідь. Фондоозброєність зросла протягом п'яти років, що можна пояснити зростанням вартості основних засобів та зменшенням чисельності працівників у 2023 році. У свій час фондовіддача у 2023 році зросла на 13,4 тис. грн завдяки більш ефективному використанню основних засобів. Однак фондоємність зменшилася на 4,6 тис. грн. Вартість оборотних фондів на 100 га сільськогосподарських угідь також збільшилася на 59,17%.

Виробничий процес у сільському господарстві, як і в інших галузях, неможливий без трудових ресурсів. Ф.Ф. Бутинець зауважує, що «частина населення, яка має додаткові фізичні якості, знання та навички для роботи в

певній галузі, створює трудові ресурси». Забезпеченість господарства необхідною робочою силою, її раціональне використання та висока продуктивність праці є чинниками для підвищення ефективності виробництва [8, с. 247].

Для оцінки забезпечення економіки трудовими ресурсами, запасом робочої сили та ефективності використання робочого часу буде використано дані, наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки ресурсів трудових та дієвість їх використання в
ФГ «Ярослава»

Показник	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
Продукція валова тис. грн.	45370,0	51356,0	60604,8	81721,8	85813,3	188,14
в т.ч. в рослинництві	45370,0	51356,0	60604,8	81721,8	85813,3	188,14
в тваринництві	-	-	-	-	-	-
Середньорічна працівників кількість, чол. – всього:	11	10	11	10	10	95,20
в т.ч. в рослинництві	11	10	11	10	10	95,20
в тваринництві	-	-	-	-	-	-
Річна праці продуктивність, тис. грн. – всього:	435	551	607	833	866	198,68
в т.ч. в рослинництві	435	551	607	833	866	198,68
в тваринництві	-	-	-	-	-	-

Аналізуючи варіацію трудових ресурсів у ФГ «Ярослава», можна відзначити, що середньорічна кількість працівників за період дослідження має негативну динаміку. Так, у 2023 році з 2019 роком число працівників зменшилось на одну особу, що пов'язано з виробничими потребами підприємства. З таблиці 2.5 видно, що всі працівники задіяні в рослинництві, остання ферма не займається тваринництвом. Продуктивність праці у 2023 році, порівняно з 2019 роком, зростає на 98,69%, що обумовлено збільшення обсягу річної продукції в господарстві.

2.2. Характеристика організації роботи служби економічної безпеки підприємства та оцінка її стану за окремими складовими

Сучасна економіка відзначила суттєві трансформації в порівнянні з попередніми періодами, зокрема в аспекті організації та підтримки належного рівня економічної безпеки підприємств. Економічну безпеку підприємства можна застосувати як стан, для якого ресурси компанії (капітал, персонал, інформаційні та технологічні ресурси, обладнання та права) є максимально ефективними для забезпечення стабільного функціонування та динамічного розвитку. Це охоплює науково-технічний і соціальний прогрес, а також заходи щодо нейтралізації як зовнішніх, так і внутрішніх загроз.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від здатності його керівництва виявляти наявні загрози та ефективно використовувати шкідливі наслідки негативних внутрішніх і зовнішніх впливів. До основних джерел загроз можна віднести дві основні категорії:

1. Дії окремих осіб або груп, таких як державні органи, міжнародні організації або конкуренти.
2. Об'єктивні фактори, причини, фінансова ситуація ринку на нові, наукові досягнення та технологічні інновації.

Основною метою забезпечення економічної безпеки є підтримка стабільного та ефективного функціонування підприємства, а також створення умов для його подальшого розвитку.

До основних напрямів організації економічної безпеки підприємства відносяться:

1. Фінансова складова — забезпечення максимально ефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів.
2. Інтелектуальна і кадрова складова — збереження та розвиток інтелектуального потенціалу організації.

3. Техніко-технологічна складова — забезпечення використання відповідності технологій міжнародним стандартам для оптимізації витрат.

4. Політико-правова складова — правове забезпечення діяльності підприємства та дотримання законодавчих вимог.

5. Інформаційна складова — ефективне управління інформацією та аналітичними процесами.

6. Екологічна складова — виконання екологічних стандартів і зниження негативного впливу на навколишнє середовище.

7. Силова складова — забезпечення фізичної безпеки працівників і захисту матеріальних активів підприємства.

Структура служби безпеки підприємства має бути адаптована до специфіки його виробничої діяльності та призводить до впливу загрози, як ззовні, так і в організації всередині.

Методика оцінки економічної безпеки підприємства за допомогою кредитного скорингу відповідно до класифікації підприємства на основі фінансових показників та рейтингу, які відображають рівень ризику. Оцінка цього року в балах, з використанням експертних оцінок, дозволяє розподілити підприємство за одним із п'яти рівнів ризику.

Фінансова складова оцінюється через кілька показників, які можуть виявитися ознаками неплатоспроможності або ризику банківського обороту. Це включає аналіз ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності, що дає змогу розробити реальний фінансовий стан підприємства та його здатність подолати можливості фінансових труднощів.

Коефіцієнт повноти інформації (Кп) розраховується як обсяг інформації, який є в розпорядженні особи, яка ухвалює рішення, та обсяг інформації, який є необхідним для ухвалення обґрунтованого рішення.

$$K_p = 97Гб / 131Гб = 0,74 Гб$$

Коефіцієнт звітності інформації (Кс) застосовується як відношення кількості незалежних свідоцтв на прийняття ухвалення рішення до загальної кількості свідоцтв в обсязі релевантної інформації.

$$K_c = 214 \text{ ос} / 300 \text{ ос} = 0,71 \text{ ос.}$$

Коефіцієнт точності інформації (K_T) складається як відношення обсягу релевантної інформації до загального обсягу інформації, яка є в розпорядженні особи, що ухвалює рішення.

$$K_T = 779 \text{ листів} / 1000 \text{ листів} = 0,78 \text{ листів}$$

Рівень інформаційної безпеки розраховується за добутком коефіцієнтів $K_P * K_c * K_T = 0,41$. Присвоюється бал 2 – середній рівень безпеки.

Коефіцієнт кваліфікації працівників (K_{kv}) додатково як віднесення працівників з вищою/середньою освітою до загальної чисельності працівників підприємства.

Норма доходності працівників підприємства від використання інтелектуальної власності (K_d) зростає як віднесення доходу підприємства від інтелектуального потенціалу до загальної кількості працівників.

$$K_d = 2185,48 / 44 = 49,67 \text{ тис. грн.}$$

За зведеною таблицею показників присвоєно рівня інтелектуальної безпеки: $K_{kv} = 4$; $K_{io} = 3$; $K_d = 3$. Розрахунок: $4 * 0,5 + 3 * 0,25 + 3 * 0,25 = 3,5$. Показник має задовільний рівень, бал – 3,5.

Коефіцієнт плинності кадрів (K_p) збільшується як відношення працівників, які були звільнені/скорочені, до загальної чисельності працівників.

$$K_p = 6 \text{ ос} / 44 \text{ ос} = 0,14 \text{ ос.}$$

Коефіцієнт фізичного старіння кадрів (K_v) збільшується як відношення кількості працівників старше 50 років до загальної чисельності кадрів.

$$K_v = 2 \text{ ос} / 44 \text{ ос} = 0,04 \text{ ос.}$$

Фондоозброєність працівників (Φ_o) розраховується як віднесення середньорічної вартості основних фондів до виробництва працівників.

$$\Phi_o = ((31000 + 39000) / 2) / 44 = 795,45.$$

За зведеною таблицею показників присвоєно рівнів кадрової безпеки: $K_d = 2$; $K_p = 4$; $K_v = 4$. Показник має задовільний рівень, бал – 3.

Питома вага судових справ у загальній сумі господарських договорів підприємства (Кс.ар).

$$Кс.ар = 3 / 136 = 0,02$$

Частка виграних судових справ у загальній частині представлених юридичних справ (Квю).

$$Квю = 3 / 3 = 1$$

Питома вага одержаних і сплачених штрафів та санкцій у загальній сумі зобов'язань за господарськими договорами підприємства (Кш).

$$Кш = 168325 / 4541750 = 0,04$$

Частка витрат на юридичне забезпечення діяльності підприємства в загальних витратах (Кв.юр).

$$Кв.юр = 64525400 / 10347400 = 0,006$$

За зведеною таблицею показників присвоєно рівні політико-правової безпеки: Кс.ар = 3; Квю = 3; Кш = 3; Кв.юр = 1. Бал = 2,5 – задовільний рівень.

Коефіцієнт витрат на охорону підприємства (Кв.ох) збільшується як відношення витрат на охорону до загальних витрат підприємства.

$$Кв.ох = 6847 / 4541750 = 0,001$$

Коефіцієнти складу працівників служби охорони до загальної чисельності працівників підприємства (Ксб).

$$Ксб = 3 / 44 = 0,07$$

За зведеною таблицею показників присвоєно рівнів силової безпеки: Кв.ох = 1; Ксб = 1. Розрахунок: $1 * 0,5 + 1 * 0,5 = 1$.

Загальний рівень силової безпеки на підприємстві – 1 є низьким.

За результатами розрахунків можна відзначити, що кадри та фінансові склади мають найвищий рівень, що показує про мінімальний рівень загроз у цих напрямках.

Найбільш уразливою є силова складова, яка потребує уваги, після періоду економічної нестабільності та загальної невизначеності у державі, ця

складова повинна бути на достатньо високому рівні для забезпечення як внутрішньої безпеки підприємства, так і безпеки працівників.

Таблиця 2.4

Оцінка економічної безпеки підприємства

Назва складової безпеки	Максимальний рівень	Фактичний рівень	Відношення рівнів
Фінансова	5	5	1
Кадрова	4	4	1
Інтелектуальна	4	3,5	0,87
Інформаційна	3	2	0,66
Політико – правова	3	2,5	0,82
Силова	3	1	0,32
Екологічна	2	1	0,4

Інші показники знаходяться в межах допустимих норм, не маючи критично низьких значень, але й не досягаючи оптимальних рівнів, що показує на потребу вдосконалення цих аспектів.

Враховуючи результати оцінки, можна зробити висновок, що хоча загальний рівень економічної безпеки підприємства є достатнім, деякі сфери потребують додаткових удосконалень.

Особливо важливо звернути увагу на силову складову, яка є найбільш вразливою в умовах економічної та політичної нестабільності. Вищий рівень захисту в цій частині дозволяє забезпечити не тільки стабільну роботу підприємства, але й гарантувати безпеку персоналу. Водночас необхідно продовжувати працювати над підвищенням ефективності інших складових безпеки, що сприятиме загальному зміцненню стійкості підприємства.

2.3. Підвищення ефективності системи фінансово-економічної безпеки підприємства та досягнення її оптимального рівня

Розвиток економічної діяльності неможливий без урахування факторів зовнішнього середовища. Економічні відносини, що формуються в процесі господарської та підприємницької діяльності, базуються на об'єктивних умовах функціонування економічних законів, особливо в умовах ринку.

Змінюваність ринкового середовища вимагає адаптації ключових економічних суб'єктів до нових умов та циклічності економічних процесів. Одним із основних факторів цієї адаптації є забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємств у змінених ринкових умовах, зокрема в умовах посилення конкуренції.

Отже, ФГ «Ярослава» повинно організовувати свою діяльність таким чином, щоб підтримувати оптимальний рівень економічної безпеки в умовах ринкових коливань, а також вплив різноманітних загроз та ризиків. Для цього необхідно використовувати широкий спектр інструментів для підвищення ефективності системи економічної безпеки.

Система фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава» та умови її ефективного функціонування є об'єктом численних наукових досліджень. Однак динаміка конкурентного середовища та її вплив на економічну безпеку підприємств вимагають постійного пошуку, розробки та впровадження новітніх інструментів для забезпечення її належного рівня та вдосконалення системи безпеки.

Цифровізація економіки спричиняє зміни в структурах та пріоритетах складових економічної безпеки, підвищуючи вимоги до організації роботи на підприємствах. Це також створює потребу в постійному моніторингу для зниження ризиків та загроз.

Для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава» нами розроблено комплексний підхід, що базується на використанні ключових показників, які об'єднуються в єдиний інтегральний індикатор.

Дослідження фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава» є багатограним і включає різні підходи: системний, комплексний, сутнісний та мотиваційний. Кожен з цих підходів по-різному трактує поняття «система фінансово-економічної безпеки підприємства». Аналіз останніх теоретичних підходів дозволяє виявити сучасні тенденції в дослідженні цієї системи та адаптувати її інструментарій до вимог динамічного наукового та практичного середовища.

Система фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава» є інтегрованим комплексом, що включає в себе різні суб'єкти та об'єкти, які взаємодіють для забезпечення стабільності та захищеності підприємства. Ці елементи постійно взаємодіють, взаємно впливаючи на рівень безпеки, а їх зв'язок реалізується в різних просторово-часових контекстах через застосування різноманітних методів управління.

Основною системою функціонування цієї системи є забезпечення ефективного ведення діяльності ФГ «Ярослава», сталого розвитку та здатності швидко реагувати на загрози, які можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми. Важливо зауважити, що фінансова частина системи безпеки є ключем до стабільної роботи підприємства, а без урахування зовнішнього конкурентного середовища її ефективність буде обмеженою.

Загалом, система фінансово-економічної безпеки є багатограним і складним механізмом, що втілює взаємодію різних суб'єктів і об'єктів, разом створюючи основу економічної безпеки. Вона включає набір заходів і процесів, що формують комплексну структуру управління безпекою, постійно відстежує моніторинг та оцінку її рівня для підвищення ефективності. Однак функціонування цієї системи неможливо без врахування впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, які можуть істотно змінити її ефективність. Система розвивається та адаптується під впливом загроз, ризиків і небезпек, які можуть виникати в процесі діяльності. Нами запропоновано систему фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава» (рис. 2.2.).

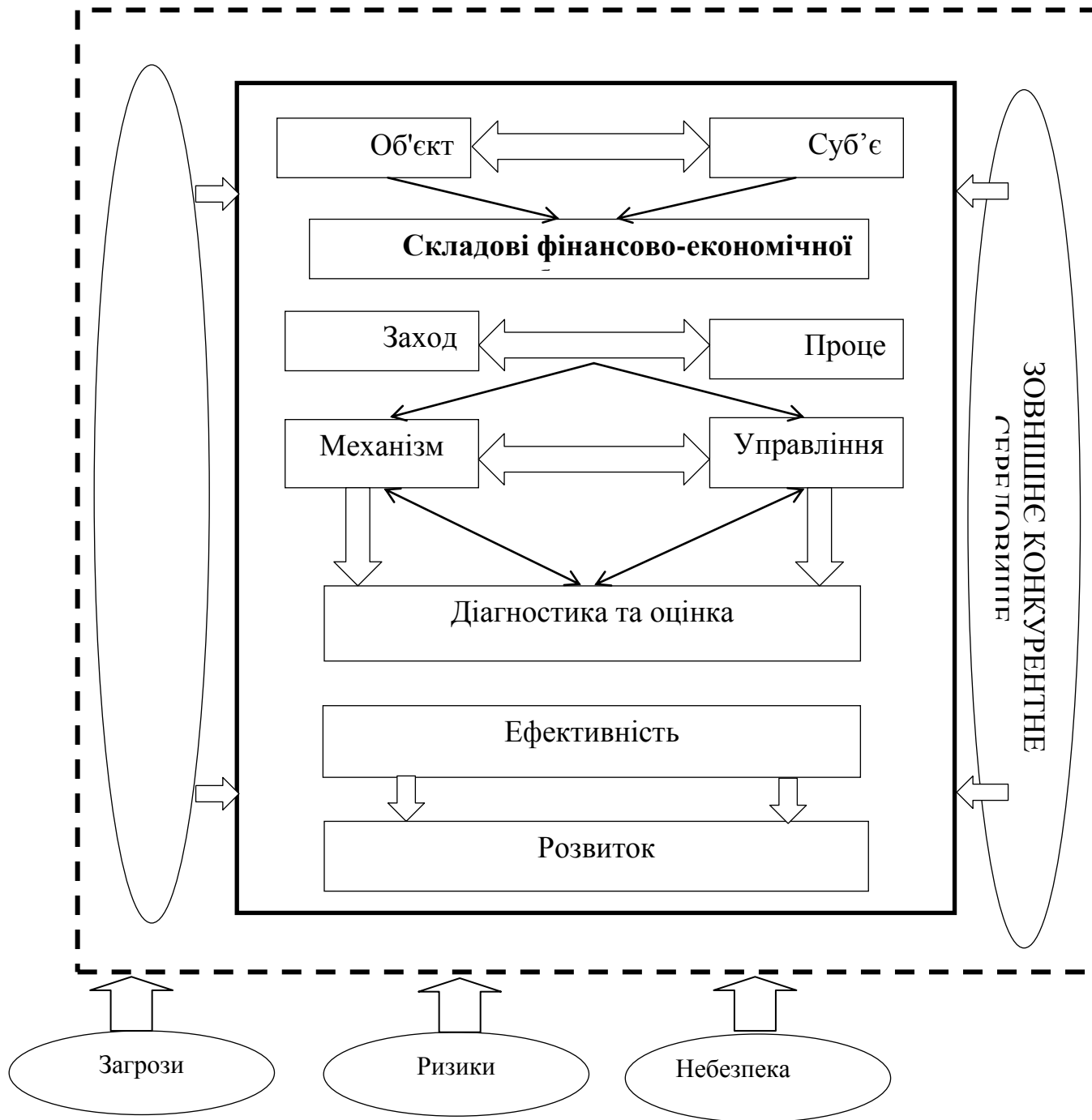

Рис. 2.2. Запропонована система фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава»

Система фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава» повинна охоплювати не лише об'єкти та суб'єкти, але й механізми, процеси та заходи, спрямовані на її забезпечення. Вона повинна відповідати темпам економічного розвитку, враховуючи потреби суспільства, держави та індивідуума.

Таким чином, система фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава» є сукупністю взаємопов'язаних елементів, які формують єдину цільну структуру, включаючи механізм фінансово-економічної безпеки, а також об'єкти та суб'єкти цієї безпеки. У такому розумінні система набуває характеристик взаємозалежності між усіма її складовими.

Основною системою призначення фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава» є підвищення її ефективності та досягнення оптимального рівня безпеки. Це вимагає визначення конкретних цілей, які можна поділити відповідно до основних складових фінансово-економічної безпеки. В умовах посилення конкуренції до таких цілей відносяться: завоювання нових ринків збуту та збереження збереження; підвищення продуктивності праці; максимізація доходів за мінімізацією витрат; забезпечення якості послуг та продукції; максимальне задоволення потреб клієнтів; залучення інвестицій для розвитку виробництва; розвиток персоналу та захист його інтересів в середині підприємства; підвищення конкурентоспроможності підприємства, товарів, послуг і працівників.

Враховуючи ці цілі, загрожує впровадження ефективної системи моніторингу та управління фінансово-економічною безпекою, що дозволяє виявляти потенційні загрози та реагувати на них.

Це включає в себе як процеси внутрішнього контролю, так і зовнішній аналіз економічної ситуації, що дозволяє адаптувати стратегії підприємства до змінних умов ринку. без того, для забезпечення стабільного розвитку необхідно постійно удосконалювати фінансову політику, сприяючи залученню нових інвестицій, оптимізації витрат та підвищенню ефективності використання ресурсів. Усі ці заходи разом створюють базу для підвищення стійкості підприємства до зовнішніх і внутрішніх викликів, забезпечуючи його сталий розвиток на ринку.

2.4. Економічна ефективність інструментарію фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах загострення конкурентної боротьби

Система фінансово-економічної безпеки підприємства як економічне явище має декілька основних характеристик. Взаємозалежність цієї системи забезпечується її залежністю від ефективності інших систем, які функціонують на підприємстві, і в свою чергу ці системи залежать від рівня та стану фінансово-економічної безпеки самого підприємства. Поетапність вказує на необхідність побудови та використання цієї системи відповідно до заданих визначених етапів, що впливають на її ефективність і досягнення оптимальних рівнів фінансово-економічної безпеки, особливо під час коливання ринку та посилення конкуренції. Комплексність є однією з ключових характеристик системи фінансово-економічної безпеки, включає різноманітні процеси, заходи та інструменти, які взаємодіють і охоплюють усі аспекти діяльності підприємства.

Структурність цієї системи діє про те, що її побудова відповідає організаційній структурі підприємства та складу фінансово-економічної безпеки. Така організація забезпечує ефективне використання систем, спрямовуючи превентивні заходи та інструменти на найбільш важливі та уразливі компоненти в конкретний момент часу. Превентивність характеризує здатність системи фінансово-економічної безпеки запобігати загрозам та ризикам до їх негативного впливу на складові цієї системи. на основі того, економічна ефективність інструментів фінансово-економічної безпеки підприємства показує здатність вибрати найбільш ефективні (менш ресурсомісткі) способи досягнення оптимального рівня фінансово-економічної безпеки.

В умовах конкуренції, що постійно змінюється та загострюється, система фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава» набуває нових характеристик, таких як адаптивність, що дозволяє системі швидко

змінюватися і пристосуватися до змін, спричинених загостренням конкуренції або зміненою ринковою ситуацією. Інноваційність неможливо в здатності системи фінансово-економічної безпеки реагувати на посилення конкурентної боротьби, впроваджуючи нові методи забезпечення безпеки через інтелектуалізацію та модернізацію систем. Цілеспрямованість інструментів цієї системи дозволяє використовувати ресурси на найбільш важливих та уразливих аспектах підприємства, які найбільше піддаються впливу конкурентної боротьби.

Загострення конкуренції та її вплив на економічну безпеку підприємства покращення формування різних напрямів забезпечення безпеки, що проявляються в інструментах, методах і прийомах. Таким чином, інструментарій фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава» можна розглядати через три основні напрямки: об'єктивні та суб'єктивні зовнішні фактори, а також суб'єктивні внутрішні аспекти (рис. 2.3).

Об'єктивний напрям, або ж «незалежний», відображають вплив на фінансово-економічну безпеку інструментів підприємства, що сформовано поза волею суб'єктів управління економічними відносинами. Серед таких інструментів — заходи державної економічної політики та управління, інструменти міжнародного та глобального, ринкові інструменти національного та регіонального рівнів, економічні закони розвитку суспільства та природних процесів, а також контроль, моніторинг і діагностика ринкових позицій.

Суб'єктивний зовнішній напрямок інструментів системи фінансово-економічної безпеки відображає вплив суб'єктів економічних відносин із зовнішнього середовища підприємств. Це включає позицію та бачення вищих органів управління, політичні інструменти, що регулюються на час прийняття рішень, а також економічні регулятори, які запроваджуються окремими державними діячами чи політичними партіями.

Суб'єктивна внутрішня спрямованість інструментів системи фінансово-економічної безпеки внутрішніми особливостями підприємства, а також

вплив суб'єктів економічних відносин на ефективність фінансово-економічної безпеки на мікрорівні. Враховуючи різноманітність напрямків і характеристик фінансово-економічної системи, важливо зазначити, що адаптація цієї системи до змінених умов ринку безпеки є критичною для підтримки стійкості підприємства.

Рис. 2.3. Інструменти забезпечення системи економічної безпеки ФГ «Ярослава» в умовах конкуренції

Адаптивність системи дає можливість швидко реагувати на зовнішні фактори, такі як зміни в конкурентному середовищі, нові нормативно-правові вимоги, чи формування ринкової кон'юнктури, тим самим зберігаючи ефективність фінансово-економічної безпеки. Водночас інноваційність у цьому контексті дозволяє відмовитися від нових методів та технологій, що підвищують конкурентоспроможність підприємства та знижують ризики.

Враховання цих факторів сприяє швидкому оновленню стратегії та інструментів безпеки, що є невідповідним для підтримки оптимального рівня фінансової стійкості підприємства. До таких інструментів належать: рішення, прийняті власником та керівництвом підприємства; персонал підприємства та його компетентність; інформаційні, цифрові та комунікаційні інструменти, що забезпечують функціонування системи підприємства; контроль, аналіз та діагностика фінансово-економічної безпеки підприємства; методи та способи використання ресурсів.

Окреслені напрями формування інструментів фінансово-економічної безпеки ФГ «Ярослава» призводять до втрати особливостей зовнішнього середовища, динаміки конкурентних змін і викликів, які виникають в умовах загострення конкурентної боротьби. При цьому важливо забезпечити об'єктивні та суб'єктивні аспекти інструментів фінансово-економічної безпеки підприємства при розробці цієї основної складової системи, зокрема методів управління, заходів і підходів. Загострення конкурентної боротьби вимагає не лише застосування «класичних» управлінських заходів, але й активного впровадження адаптивного, мотиваційного, інноваційного та модернізаційного управлінських підходів у системі фінансово-економічної безпеки, що сприятиме підвищенню ефективності цієї системи. Адаптивне управління є інструментом для забезпечення гнучкості системи фінансово-економічної безпеки, підвищує її ефективність на ранніх етапах впливу загроз та небезпек і дозволяє оперативно реагувати на ці виклики. До інструментів адаптивного управління системою фінансово-економічної безпеки відзначаються: цифровізація виробничих процесів, адаптація до

вимог законодавчих норм і стандартів, а також коригування асортименту продукції відповідно до вимог конкурентного середовища.

Інструменти мотиваційного управління в рамках системи фінансово-економічної безпеки підприємства сприяють розвитку суб'єктів економічної безпеки та їх здатності ефективно керувати інтересами та мотивацією персоналу для досягнення оптимального рівня фінансово-економічної безпеки.

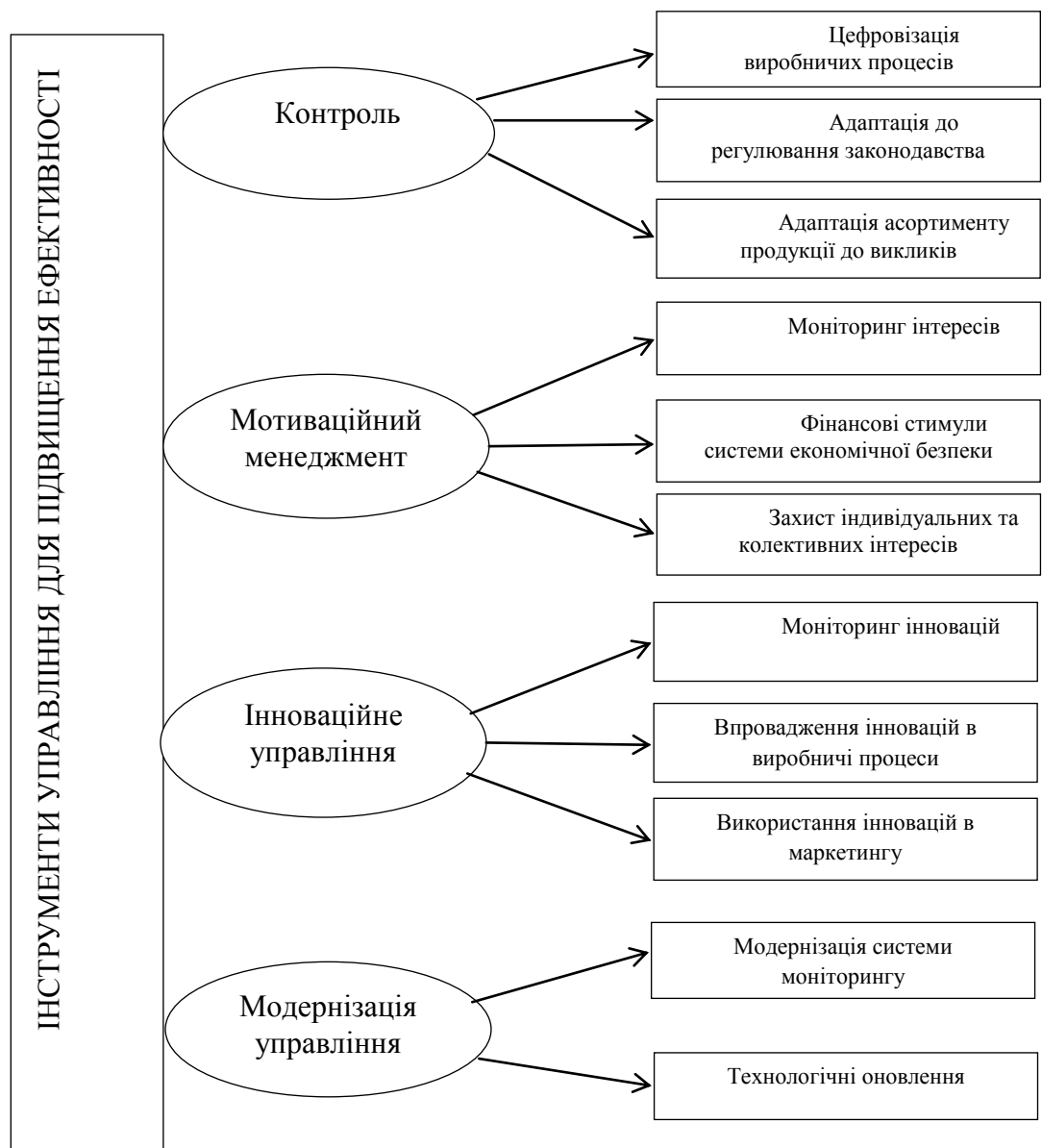

Рис.2.4. Управлінські інструменти підвищення ефективності системи економічної безпеки в умовах загострення конкурентної боротьби

Таким чином, мотиваційний менеджмент у системі фінансово-економічної безпеки підприємства сприяє посиленню позитивних впливів суб'єктів, що, у свою чергу, є загальною

Висновки до 2 розділу

1. Оцінюючи показники рентабельності ФГ «Ярослава», слід відзначити, що всі ключові показники рентабельності зменшилися у 2023 році порівняно з 2019 роком. Це пов'язано з тим, що за цей період прибуток підприємства зменшилося на 89 785 тис. грн. Орендабельність активів втратилася на 21,35 в. п. через збільшення суми активів на 101 481 тис. грн. та зменшення операційного доходу на 18 240 тис. грн. Рентабельність капіталу знизилася на 21,14 в. п. через зниження чистого доходу на 33,48 %. Водночас, має високий рівень рентабельності власного капіталу, який досягається з 98,58 % у 2016 році до 98,58 % у 2020 році, що свідчить про високу ефективність використання власних коштів підприємства.

2. Підсумковий аналіз фінансових результатів впливає на збільшення чистого доходу від реалізації продукції на 44,45 %, що зумовлено як зростання обсягів продажу, так і підвищенням ціни на продукцію. Водночасова вартість реалізованої продукції зросла на 117,07 %, а адміністративні витрати підвищилися на 135,60 %. Ще інші операційні витрати зменшилися на 9,8 %, а витрати на збут — на 45,7 %.

3. Оцінка організації роботи служби економічної безпеки ФГ «Ярослава» та її стану за окремими складами показує, що кадри та фінансові склади мають найвищий рівень і мінімальні загрози. Найбільша стурбованість розширеного силового складу, викликана в умовах економічної нестабільності та загальної ситуації в країні, повинна бути на високому рівні для забезпечення безпеки підприємства та його працівників. Інші показники знаходяться в межах норми: вони не є критично низькими,

але й не досягають максимальних показників, що показує необхідність подальшого вдосконалення цих аспектів.

4. Інноваційний менеджмент дозволяє підвищити ефективність системи фінансово-економічної безпеки через моніторинг інновацій та їх інтеграцію у виробничі процеси. Це додатково задовольняти потреби споживачів та розвивати ринки збуту, що особливо важливо в умовах посиленої конкуренції. Особливе значення в інноваційному управлінні фінансово-економічною безпекою підприємства передбачає використання інновацій у маркетингових процесах, після чого це дозволяє вдосконалювати не тільки виробництво, а й взаємодію між споживачем і виробником, що підтверджує ефективність фінансово-економічної безпеки. В умовах сучасного конкурентного середовища важливо розуміти, що інноваційне управління є постійним і необхідним процесом. Отже, системи фінансово-економічної безпеки повинні відповідати сучасним тенденціям інноваційного розвитку.

5. Важливим напрямком підвищення ефективності системи фінансово-економічної безпеки на підприємствах є інструменти модернізаційного управління. Модернізація фінансово-економічної безпеки та технологічне оновлення підприємства і його структури можуть створити конкурентні переваги на стратегічних рівнях, що позитивно впливає на функціонування та розвиток системи фінансово-економічних.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Стратегічні підходи до управління фінансово-економічною безпекою підприємства

У сучасних умовах функціонування підприємств високий рівень невизначеності та динамічності, що супроводжується численними зовнішніми та внутрішніми загрозами. Серед них можна виділити низький споживчий попит, нестабільність податкової політики, зменшення ресурсного потенціалу, зниження інвестиційної та інноваційної активності, а також обмежений доступ до ринку довгострокового кредитування. Усе це створює ризики значних збитків і може призвести до кризових явищ у діяльності підприємства [9, с. 10].

Стратегія підприємства є основним інструментом для досягнення місії організації, вона тісно пов'язана з цими компаніями. Тому для повного розуміння цієї стратегії необхідно ознайомитися з місією підприємства, що створює основні принципи управління на рис. 3.1.

У зв'язку з цим у системах управління підприємством основною проблемою стає необхідність підвищення швидкості впливу на негативні впливи зовнішнього середовища та забезпечення економічної безпеки ФГ «Ярослава». Одним із способів вирішення цієї проблеми є розробка комплексу моделей управління економічною безпекою, що дозволяє оперативно виявляти загрози для стабільного функціонування та розвитку господарства, а також формувати набір превентивних заходів для їх локалізації. Крім уже згаданих методів, на кожному етапі управління фінансовою безпекою підприємства застосовуються спеціальні дослідницькі методи [7, с. 159–168].

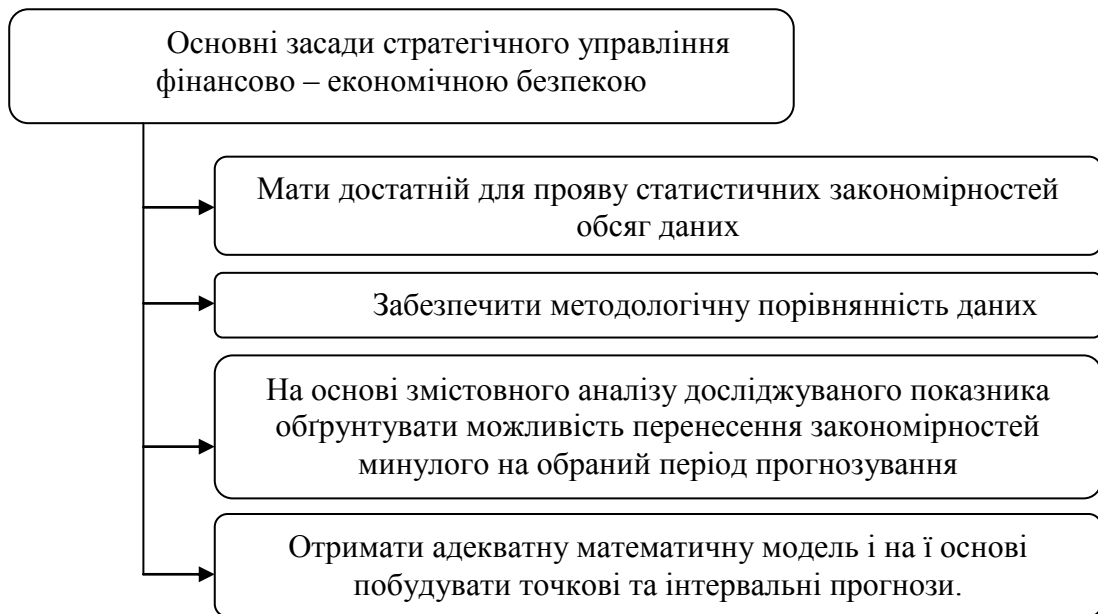

Рис.3.1. Запропоновані підходи стратегічного управління фінансово-економічною безпекою в ФГ «Ярослава»

Процес формування системи показників включає відбір підсумкових індикаторів для оцінки рівня економічної безпеки підприємства із попереднього списку, що розроблений за допомогою експертних методів та факторного аналізу. Моделювання умов функціонування підприємства дозволяє виокремити режими стійкості, нестабільності та кризового стану, для яких можуть бути застосовані різні стратегії локалізації загроз. Ідентифікація цих режимів здійснюється шляхом шкалювання значень інтегрального показника економічної безпеки. Застосування моделювання та прогнозування рівня економічної безпеки пояснити тенденції розвитку підприємства.

Моделювання вибору стратегії локалізації загроз дозволяє порівняти втрати, що виникають у випадках нестабільного функціонування підприємства, та забезпечити необхідні ресурси для відновлення стабільного режиму функціонування при різних варіантах управлінських впливів. Розглянувши базові конкурентні стратегії, можна розробити детальні

конкурентні переваги для кожного з них. Результати удосконалення наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Запропоновані базові конкурентні стратегії для подальшої роботи підприємства

№ п/п	Назва базової стратегії	Конкурентні переваги
1.	Стратегія диференціації	Метою стратегії є надання продукту унікальних характеристик, які є кількістю для споживачів та вибирають його серед пропозицій конкурентів. Диференціація, подібна до стратегії лідерства за витратами, країна організації захистить себе від впливу конкурентів, але реалізується іншим шляхом. Хоча досягнення відмінних характеристик вимагає більших витрат, успішна диференціація дозволяє компанії отримати вищу рентність, останній ринок готовий платити за продукт з унікальними властивостями вищу ціну
2.	Стратегія лідерства за витратами	Основна мета цієї стратегії досягає низьких витрат на користь конкурентів. Перевага у витратах забезпечує ефективний захист від усіх п'яти конкурентних сил
3.	Стратегія фокусування	Стратегія фокуса відбувається в орієнтації на потреби одного конкретного сегмента або групи споживачів, без наміру захопити весь ринок. Її основна мета – забезпечити кращу відповідність потребам вибраного цільового сегмента відповідно до конкурентів. Такий підхід може базуватися як на диференціації, так і на лідерстві за витратами, але лише в межах обраного сегмента.

Однією з найбільших стратегічних помилок для організації є спроба одночасно використовувати кілька базових конкурентних стратегій, після чого ці стратегії є взаємовиключними. Важливо зазначити, що, на відміну від традиційного управління, успішне виконання стратегії може компенсувати її слабкі сторони, надаючи можливість досягти успіху навіть при наявності недоліків або у разі виникнення непередбачених моментів.

Таким чином, застосування комплексу економіко-математичних моделей для управління економічною безпекою ФГ «Ярослава» дозволяє значно підвищити ефективність функціонування підприємства в цілому, а також окремі його підсистеми, шляхом прискорення реагування на різноманітні зовнішні та внутрішні фактори.

3.2. Забезпечення механізмів фінансово-економічної безпеки підприємства в антикризових умовах

У сучасних умовах одним із основних напрямків антикризового управління є розвиток внутрішнього економічного механізму, що забезпечує етап формування внутрішніх стандартів для забезпечення збереження та раціонального використання всіх наявних ресурсів [4]. Ключовий, цей позитивний вплив на розробку антикризових заходів матиме створення центрів фінансової відповідальності як складового елементу внутрішньої організаційної структури. Це дозволяє шляхом делегування значних повноважень підрозділам переглянути системи управління та контролю на підприємствах, що сприяють збільшенню прибутковості кожного підрозділу. Такий підхід до формування та реалізації антикризової політики дозволить максимально виконати вимоги щодо збереження ресурсів.

У загальному, реалізація запропонованого комплексу антикризових заходів допоможе підвищити рівень економічної безпеки суб'єкта господарювання в умовах змінного ринкового середовища та створити ефективну модель його функціонування.

Отже, процес забезпечення економічної безпеки в антикризових умовах повинен включати декілька послідовних етапів (рис. 3.2). При формуванні системи показників-індикаторів економічної безпеки, що є основними цілями антикризової політики та інших програм розвитку суб'єкта господарювання, першочергово варто орієнтуватися на показники, які відображають фінансово-економічний стан і результати діяльності. Система показників може бути розширеними критеріями, які деталізують економічний стан суб'єкта в розрізі окремих процесів, які впливають на його економічну безпеку. Багаторівнева система індикаторів дозволяє більш детально відслідкувати відбуваються процеси і своєчасно виявити проблемні сегменти.

Рис. 3.2. Процесна модель управління економічною безпекою ФГ «Ярослава»

При розробці системи показників-індикаторів економічної безпеки, що відповідає основним цілям антикризової політики та іншим програмам розвитку підприємства, першочергово слід орієнтуватися на показники, які характеризують фінансово-економічний стан і результати діяльності. Таку систему можна доповнити повними критеріями, які детально описують економічний стан підприємства в контексті окремих процесів, що впливають на економічну безпеку. Багаторівнева система індикаторів дозволяє більшою мірою контролювати процеси, які відбуваються та випадково виявляють проблемні зони.

При створенні шкали пирогових значень для індикаторів необхідно забезпечити рівень ризику зниження економічної безпеки, беручи до уваги специфіку діяльності підприємства, його ринкове середовище та залежність

від зовнішніх факторів. Така шкала дозволяє швидко виявляти відхилення в роботі або фінансово-економічному стані та оперативно реагувати на них через вжиття деяких заходів для нейтралізації негативних наслідків.

Регулювання дій системи менеджменту при негативних змінах значення показників можна включати як стандартні, так і спеціалізовані характеристики та дії для кожного індикатора, з урахуванням думки кваліфікованих експертів.

Вибір і прийняття управлінських рішень, які спрямовані на досягнення оптимальних значень показників економічної діяльності, повинні базуватися на чітко визначених правилах безпеки, які враховують специфіку виробничих ситуацій, обумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми факторами.

Впровадження заходів для досягнення оптимальних значень показників економічної діяльності повинні здійснюватися злагодженими діями відповідних структурних підрозділів, які працюють у межах програми антикризової безпеки.

Економічна оцінка ефективності цих заходів дозволяє оцінити не тільки результати діяльності підприємства, а й загальну якість прийнятих управлінських рішень.

Таким чином, пропонується модель формалізації процесу забезпечення економічної безпеки в антикризових умовах, що дозволяє суб'єкту господарювання не тільки запобігати виникненню проблем, а й швидше вирішувати їх, що сприяє підтримці економічної стабільності та ринкової стійкості, забезпечуючи більшу адаптивність до змінених зовнішніх умов.

Контроль та моніторинг ефективності в умовах кризи дають можливість створити систему критеріїв для оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Розробка та прийняття стратегічних управлінських рішень у кризових умовах має обґрунтовуватися на даних моніторингу ключових економічних показників, які відображають поточний стан підприємства та тенденції в різних сферах його діяльності, а також їх відповідність визначеним пороговим значенням.

Досягненню оптимального рівня економічної безпеки також сприятиме удосконалення механізму державного регулювання економічного зростання через формування та реалізацію стратегічних програм та документів з міжрегіонального та територіального планування, а також створення комплексної системи контролю ризиків.

У загальному вигляді заходи щодо забезпечення економічної безпеки підприємства можна класифікувати на чотири основні групи (рис. 3.3):

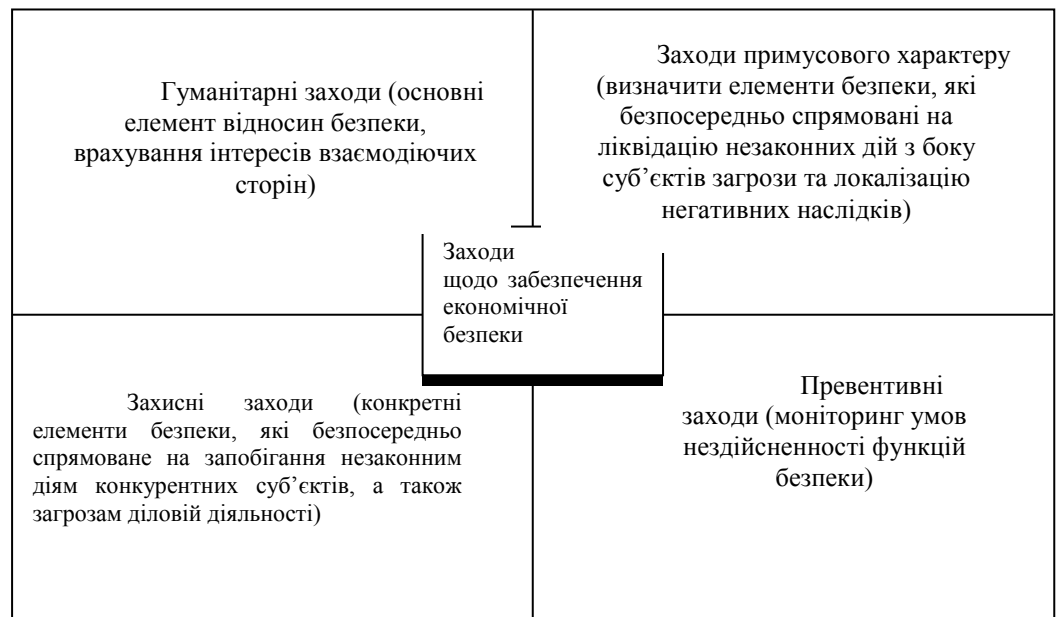

Рис.3.3. Заходи щодо забезпечення економічної безпеки в антикризових умовах

У зазначеному переліку заходів недостатньо уваги приділено гуманітарним аспектам, що є необґрунтованим. Забезпечення економічної безпеки будь-якого підприємства починається з процесу стратегічного планування та визначення потреб та інтересів працівників, тобто з врахування соціально-психологічних факторів, що належать до гуманітарних заходів.

Проблеми забезпечення економічної безпеки повинні вирішуватися на основі науково обґрунтованого управління, прогнозування, економічного

аналізу та обґрунтування рішень. Розробка стратегії економічної безпеки підприємства повинна включати ці етапи. Важливим етапом забезпечення економічної безпеки є стратегічне планування і прогнозування, яке передбачається як якісні, так і кілька параметрів використання корпоративних ресурсів в рамках організаційно-функціональної структури підприємства та його підрозділів, а також орієнтири для забезпечення функціональних складових.

3.3. Аналіз фінансового стану для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства

В умовах складної економічної ситуації та кризових явищ елементом ефективного управління ФГ «Ярослава» є моніторинг і забезпечення належного рівня фінансово-економічної безпеки. Моніторинг здійснюється шляхом порівняння показників фінансової звітності підприємства за кілька наступних періодів.

Майно ФГ «Ярослава» формується за рахунок капіталу, тобто ресурсів, що знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання і призначені для ведення діяльності з нарахування прибутку.

Джерела формування майна можуть бути класифіковані за напрямками вкладення: вкладення в необоротні активи, вкладення в постійну частину оборотних активів, а також у змінну частину оборотних активів. Постійна частина оборотних активів необхідна для виконання операційної діяльності і не залежить від сезонних коливань обсягів виробництва чи реалізації. Вона фінансується за рахунок власних коштів підприємства та довгострокових позикових ресурсів.

Аналіз джерел формування майна завершує загальні висновки, які відображають як позитивні, так і негативні тенденції у фінансовій діяльності підприємства.

Таблиця 3.2

Визначення і оцінка джерел утворення та напрямів витрачання коштів підприємства (на основі попередніх даних, тис. грн)

Показники	На початок періоду (2019)	На кінець періоду (2023)	Джерело коштів	Витрата коштів
1.Необоротні активи				
1.1.Нематеріальні активи	100	120	20	
1.2.Основні засоби	1500	1300		200
1.3.Інші необоротні активи	200	220	20	
2.Оборотні активи				
2.1. Запаси	800	900	100	
2.2. Дебіторська заборгованість	600	550		50
2.3. Інша поточна дебіторська заборгованість	300	320	20	
2.4.Грошові кошти та еквіваленти	400	600	200	
3.Власний капітал	2000	2200	200	
4. Довгострокові зобов'язання	500	450		50
5.Поточні зобов'язання				
5.1.Короткострокові кредити банків	300	400		100
5.2.Поточна кредиторська заборгованість	500	550	50	
Разом	8100	8610	610	400

Основну частину коштів сформовано за рахунок збільшення власного капіталу (200 тис. грн) та збільшення грошових коштів та їх еквівалентів (200 тис. грн). Додаткові джерела включають приріст нематеріальних активів (20 тис. грн) та інших необоротних активів (20 тис. грн). Основні витрати припадають на зменшення вартості основних засобів (-200 тис. грн), що можна свідчити про їх продаж або амортизацію. Також скорочено довгострокові зобов'язання (-50 тис. грн) та дебіторську заборгованість (-50 тис. грн). Загальний обсяг джерел (610 тис. грн) перевищує витрати (400 тис. грн), що є позитивним результатом і негативним чином покращує фінансовий

стан підприємства. Оборотні активи зросли на 240 тис. грн, що покращує ліквідність підприємства. Зростання поточних зобов'язань (+150 тис. грн) потребує уваги, потім це може збільшити навантаження на короткострокову платоспроможність.

Фінансовий стан підприємства вдосконалюється, головні джерела фінансування — власний капітал і грошові активи. Витрати спрямовані на зменшення основних засобів та скорочення зобов'язань, що відображають обґрунтовану фінансову політику. Однак зростання поточних зобов'язань вимагає додаткового контролю.

Таблиця 3.3

Аналіз ліквідності балансу ФГ «Ярослава»

Групи	Види активів/зобов'язань	2019р	2020р	2021р	2022р	2023р	Надлишок (+) / нестача (-) засобів (А-П)
А1	Високоліквідні активи	400	450	500	600	800	А1 - П1
П1	Найбільш термінові зобов'язання	350	400	400	500	650	
А2	Середньоліквідні активи	700	750	800	900	1100	А2 - П2
П2	Короткострокові зобов'язання	750	800	850	950	1200	
А3	Низьколіквідні активи	1000	1100	1200	1500	1700	А3 - П3
П3	Довгострокові зобов'язання	1200	1300	1300	1500	1600	
Разом	Активи	2100	2300	2500	3000	3600	Активи - Зобов'язання
Зобов'язання	2300	2500	2550	2950	3450		

Ліквідність і платоспроможність є одними з головних характеристик фінансового стану ФГ «Ярослава». Відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності інформація про ліквідність та платоспроможність є важливою для прогнозування спроможності підприємства остаточно виконати свої фінансові зобов'язання. Ліквідність пов'язана з наявністю

грошових коштів у короткостроковій перспективі після виконання зобов'язань певного періоду, тоді як платоспроможність своєю здатністю підприємства отримати грошові кошти для виконання зобов'язань у довгостроковій перспективі.

Ліквідність балансу означає здатність покривати зобов'язання підприємства його активами (платіжними засобами), які можуть бути швидко переведені в гроші для виконання зобов'язань у визначений рядок.

Аналіз ліквідності за роками:

2019 рік:

Високоліквідні активи (A1) перевищують найбільш термінові зобов'язання (П1) на $400-350=+50400 - 350 = +50400-350=+50$, що є позитивним сигналом.

Середньоліквідні активи (A2) не покривають короткострокових зобов'язань (П2), дефіцит становить $-50-50-50$.

Низьколіквідні активи (A3) недостатньо для покриття довгострокових зобов'язань (П3), дефіцит $-200-200-200$.

2020 рік:

Покращення ліквідності у високоліквідних активах (+50 тис. грн).

Середньоліквідні активи продовжують демонструвати незначний дефіцит.

2021 рік:

Сукупні активи вперше перевищили зобов'язання на $2500-2550=-502500 - 2550 = -502500-2550=-50$, покращення ліквідності.

Низьколіквідні активи компенсують довгострокові зобов'язання, позитивний сигнал для довгострокової стійкості.

2022 рік:

Суттєве покращення загального балансу: активи перевищили зобов'язання на $+50+50+50$.

Всі групи активів наближаються до повного покриття відповідних зобов'язань.

2023 рік:

Загальний надлишок активів над зобов'язаннями становить $3600 - 3450 = +150$ тис. грн.

Високоліквідні активи значно перевищують найтерміновіші зобов'язання, підтверджуючи високий рівень ліквідності.

Високоліквідні активи (A1) та найбільш термінові зобов'язання (П1). У 2019–2023 роках високоліквідні активи зросли з 400 тис. грн до 800 тис. грн, що є позитивним сигналом для ліквідності. У всі роки A1 перевищує П1, що свідчить про здатність підприємства своєчасно виконувати свої термінові зобов'язання. Надлишок зріс з +50 тис. грн у 2020 році до +150 тис. грн у 2024 році. Покращення цього показника демонструє позитивну динаміку в управлінні оборотними коштами.

Середньоліквідні активи (A2) та короткострокові зобов'язання (П2). Середньоліквідні активи зростають щороку, проте короткострокові зобов'язання зростають швидшими темпами, що викликає постійний дефіцит. У 2019–2023 роках дефіцит змінювався від -50 тис. грн до -100 тис. грн, що може вказувати на проблеми із погашенням короткострокових боргів. Для покращення цього показника необхідно оптимізувати поточні активи або зменшити короткострокові зобов'язання.

Низьколіквідні активи (A3) та довгострокові зобов'язання (П3). З 2019 по 2023 роки A3 стабільно зростали (з 1000 тис. грн до 1700 тис. грн), що дозволило вийти на позитивне сальдо у 2022 році. У перші два роки (2019–2020) низьколіквідні активи не покривали довгострокових зобов'язань. З 2021 року спостерігається повне покриття та навіть надлишок у 2023 році (+100 тис. грн). Покращення цього показника підтверджує зміцнення фінансової стійкості підприємства у довгостроковій перспективі.

Загальні активи та зобов'язання. Загальні активи зростають щороку з 2100 тис. грн у 2019 році до 3600 тис. грн у 2023 році. Загальні зобов'язання теж збільшуються, але темпи приросту активів вищі, що свідчить про зміцнення фінансової стійкості. У 2019–2021 роках спостерігався дефіцит

загального балансу (-200 тис. грн у 2019 році, -50 тис. грн у 2021 році). Починаючи з 2022 року, активи перевищують зобов'язання, і у 2023 році цей надлишок становить +150 тис. грн. Загальна ліквідність підприємства поступово покращується, демонструючи позитивні результати управління активами. Усі групи активів показали стабільне зростання, проте швидше зростання термінових зобов'язань частково знижує ефект.

ФГ «Ярослава» досягло значного прогресу у зміцненні довгострокової стійкості ($A3 > P3$ з 2022 року). Для досягнення ідеальної ліквідності слід зосередитися на підвищенні середньоліквідних активів ($A2$) або зменшенні короткострокових зобов'язань ($P2$). Ці результати свідчать про позитивну динаміку ліквідності, хоча певні аспекти управління короткостроковими зобов'язаннями потребують доопрацювання.

Фінансова стійкість є комплексним поняттям, яке охоплює різні аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства. Її сутність відбувається в ефективному управлінні фінансовими ресурсами, їх формуванні, розподілі та використанні. Оцінка фінансової стійкості є критерієм надійності, що дозволяє зовнішнім користувачам аналізувати оцінювати фінансові можливості підприємства на довгострокову перспективу. Вона показує результативну операційну, інвестиційну та фінансову діяльність, надає інвесторам необхідну інформацію та показує здатність підприємства виконувати зобов'язання та збільшити економічний потенціал.

Фінансова стійкість ФГ «Ярослава» здійснюється через аналіз джерел фінансування та відповідність складу активів. Вона забезпечує стабільну платоспроможність протягом тривалого періоду за рахунок збалансованості активів і пасивів, доходів і витрат, а також позитивних і негативних грошових потоків.

Отже, фінансова стійкість – це здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігаючи рівновагу між активами та пасивами в умовах економічного середовища, що забезпечує його платоспроможність та

інвестиційну привабливість довготривалої перспективи зміни при допустимому рівні ризику. Детальний аналіз фінансової стійкості представлений в додатку А.

Аналізований період є поступовим покращенням усіх показників фінансової стійкості. Найбільші суттєві зміни відзначаються у 2023 році.

Таким чином, ліквідність запасів значно підвищилася: коефіцієнт Д1 зріс з 0,09 грн у 2019 році до 0,43 грн у 2023 році.

Тип фінансової ситуації змінився: у 2023 році підприємство перейшло з нестійкого фінансового стану до нормальної фінансової стійкості, що виробляє про ефективність управлінських заходів.

Таким чином, процеси фінансово-господарської діяльності ФГ «Ярослава» генерують достатньо інформації для оцінки рівня економічної безпеки, яка використовується для рейтингування критеріїв безпеки, аналізу відхилень від запланованих значень та визначення їх причин. Результати такого аналізу сприяють формуванню рекомендацій щодо коригування використання корпоративних ресурсів, можливо для забезпечення ефективної роботи та вдосконалення стратегічного, поточного й оперативного планування та управління фінансово-господарською діяльністю підприємства..

Висновки до 3 розділу

1. Головною метою антикризового управління для забезпечення економічної безпеки підприємства є аналіз факторів, які спричиняють кризову ситуацію, а також розробка та впровадження комплексного економічного механізму для антикризового управління. механізм моніторингу як зовнішнього, так і внутрішнього середовища цього підприємства з призначенням раннього виявлення ознак кризових явищ, оперативний аналіз фінансового стану підприємства та ймовірності

банкрутства, а також його розробку та реалізацію заходів для подолання кризи.

2. Процес вдосконалення економічного механізму антикризового управління включає кілька основних етапів: визначення основних зовнішніх і внутрішніх факторів, а також ознак кризових явищ у діяльності підприємства; оцінка цих факторів; розробка та визначення місць економічних методів антикризового управління в загальній стратегії підприємства; впровадження цих методів і моніторинг їх виконання.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Категорію «економічна безпека» можна назвати фінансово-економічним станом підприємства, який забезпечує здатність виконувати зобов'язання, здійснювати соціальні функції та формувати економічний потенціал для реалізації основної програми, навіть у складних умовах зміни ринку чи економічної ситуації. Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є важливою частиною його загальної економічної безпеки, яка базується на чітко визначених завданнях, функціях та принципах. Він забезпечує використання комплексного набору методів, інструментів і конкретних заходів, які реалізуються в інтегрованому та оперативному форматах.

2. Збереження інформації є важливою складовою безпеки економічної діяльності підприємства. Варто зазначити, що обмеження поняття економічної безпеки лише захистом комерційної таємниці не охоплює всі загрози, що виникають у зовнішньому середовищі. Це середовище є основним фактором безпеки для підприємства. Тому економічну безпеку необхідно враховувати, як здатність підприємства підтримувати свою стабільність за будь-якими умовами, зокрема в неприємних, які можуть виникати у зовнішньому середовищі, не залежно від масштабів або характеру змін, що відображаються.

3. Підсумовуючи дослідження конкурентоспроможності, можна відзначити, що цей показник, хоча і є системним, показує поточний стан підприємства та його короткострокові перспективи. Однак для забезпечення економічної безпеки підприємства важливо розглядати більш широкую концепцію його діяльності, яка включає не тільки конкурентоспроможність і захист майна, але й здатність до подальшого розвитку. Основною складовою цієї концепції є здатність ФГ «Ярослава» ефективно й безпечно функціонувати не тільки в короткостроковій перспективі, але й у

майбутньому, досягаючи своїх цілей, що узгоджені з етапами життєвого циклу підприємства.

4. ФГ «Ярослава» демонструє високий рівень рентабельності власного капіталу, який залишився на рівні 98,58 % у 2023 році, як і в 2019 році, що показує про високу ефективність використання власних коштів. Підсумки фінансових результатів показують збільшення чистого доходу від реалізації продукції на 44,45 %, що стало можливим за рахунок збільшення обсягів продажу та підвищення цін на продукцію. Водночас вартість реалізованої продукції зросла на 117,07 %, а адміністративні витрати зросли на 135,60 %. Однак інші операційні витрати зменшилися на 9,8 %, а витрати на збут зменшилися на 45,7 %. За результатами розрахунків можна відзначити, що кадри та фінансові склади мають найвищий рівень, що показує про мінімальний рівень загроз у цих напрямках. Найбільш уразливою є силова складова, яка потребує уваги, після періоду економічної нестабільності та загальної невизначеності у державі, ця складова повинна бути на достатньо високому рівні для забезпечення як внутрішньої безпеки підприємства, так і безпеки працівників.

5. В рамках дослідження під системою фінансово-економічної безпеки зрозуміти сукупність взаємопов'язаних елементів, чия взаємодія як між собою, так і із зовнішніми об'єктами, створює середовище, яке здатне забезпечити досягнення економічних цілей підприємства та реалізацію фінансових і економічних інтересів його стейкхолдерів, навіть за наявності загроз, що можуть негативно вплинути на поточний стан і результати діяльності. Ми пропонуємо 16-компонентну модель управління фінансово-економічною безпекою (УФЕБ), яка є універсальною і застосовуваною як на макро-, так і на мікрорівні. Ця модель є складною і фрагментарною, що дозволяє ефективно розподіляти наявні ресурси для забезпечення безпеки підприємства та підтримувати фінансово-економічну систему в стратегічній перспективі. Для досягнення ефективного управління ми також пропонуємо

три основні напрямки стратегічного управління фінансово-економічною безпекою на мікро- та макрорівнях: стратегія БІР, стратегія.

6. Комплекс економіко-математичних моделей управління економічною безпекою підприємства забезпечує ефективність функціонування як окремої підсистеми, так і всього підприємства за допомогою сприйнятливої реакції на різноманітні фактори. Порівняльний аналіз підходів до моделювання фінансової складової безпеки підприємства показує, що найбільш розширеними є методи кореляційно-регресійного аналізу та оптимізаційні методи, які дозволяють розробити нормативні моделі фінансової безпеки. Це підтверджує очевидність розвитку та вдосконалення методів моделювання економічної безпеки, зокрема фінансової.

7. Одним із підходів до вирішення завдання управління безпекою підприємства є моделювання механізмів управління системою фінансово-економічної безпеки, орієнтованих на захист від внутрішніх та зовнішніх загроз, які можуть вплинути на ключові фінансові та економічні інтереси підприємства. Це включає в себе реалізацію стратегії та досягнення конкурентних позицій. Однак, інші певні розбіжності між методичними підходами до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, пов'язані з вибором показників, критеріями оцінки та застосуванням різних процедур для обробки інформації та визначення стану фінансово-економічної безпеки. Це підкреслює необхідність удосконалення методичних засад оцінювання фінансово-економічної безпеки на основі комплексного підходу.

8. В умовах сучасного економічного зростання важливо виявити ризики та загрози на ранніх етапах їх виникнення та розробити превентивні заходи антикризового управління для забезпечення економічної безпеки. Це передбачає проведення внутрішньої самооцінки та прогнозування фінансово-економічного стану, з огляду на етапи виробничих процесів, для формування ефективних захисних механізмів. Також важливо створити систему

порогових значень для моніторингу безпеки та розробити стратегії протидії як зовнішнім, так і внутрішнім загрозам.

9. Проблеми забезпечення економічної безпеки актуальні не тільки в кризові періоди, але й під час стабільного фінансово-економічного середовища, хоча завдання в цих умовах можуть бути виключно. У стабільному періоді компанія орієнтується на підтримку стабільної діяльності, запобігання фінансовим збиткам, захист інформації та баз даних, а також боротьбу з недобросовісною конкуренцією та тіньовими економічними процесами. У кризових умовах основними загрозами є зниження або руйнування виробничого, технологічного, науково-технічного та кадрового потенціалу підприємства, а також блокування можливостей для його розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеев П. І., Соколов А. В. Інновації в управлінні бізнесом: підходи та методи. Одеса: Південний економічний центр, 2020. – 272 с.
2. Антонюк Р. В. Економічна безпека підприємств: оцінка та прогнозування. Київ: Видавничий дім "Кондор", 2021. – 215 с.
3. Асаул А. Н., Туник Н. С. Формування інноваційної стратегії підприємств. Харків: Видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 288 с.
4. Барановський О. І. Фінансові ризики: методи мінімізації. Київ: НАУ, 2022. – 380 с.
5. Блонська В. І., Васильців Т. Г. Цифрові інструменти в управлінні підприємствами. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2023. – 310 с.
6. Вдовенко Л. О. Інформаційна складова забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва аграрної сфери економіки. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2016. Ч. 2. Вип. 89. С. 45–53.
7. Гапак Н. М., Дочинець І. В. Суть та еволюція поняття «економічна безпека підприємства». Науковий вісник Ужгородського університету. 2014. Вип. 2(43). С. 68–73.
8. Гайдай Н. М. Фінансовий контроль: сучасні підходи. Харків: Центр управлінських рішень, 2020. – 210 с.
9. Глоба В. О. Стратегічний маркетинг в умовах глобалізації. Київ: Академвидав, 2023. – 345 с.
10. Горячева К. С., Єрмошенко М. М. Фінансова стабільність підприємств: теорія та практика. Київ: НАН України, 2022. – 290 с.
11. Гриценко В. І., Коваленко Ю. В. Фінансова безпека підприємств: теорія і практика. Київ: Академія фінансів, 2021. – 320 с.
12. Данилюк Б. В., Литвиненко М. П. Фінансова грамотність у сучасній економіці. Суми: Університетська книга, 2021. – 280 с.

13. Джерелієвич О. О. Інноваційна діяльність в аграрному секторі. Харків: Видавництво "Ранок", 2020. – 275 с.
14. Довгань Л. Є., Романюк Н. М. Сучасні підходи до стратегічного управління. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2022. – 250 с.
15. Дорошенко В. І. Фінансовий аналіз у сфері інвестицій. Львів: Магнолія, 2022. – 310 с.
16. Жаліло Я. А. Національна безпека в умовах глобальних викликів. Київ: Інститут стратегічних досліджень, 2023. – 240 с.
17. Захарченко В. І., Корсікова Н. М. Інноваційний розвиток підприємств у цифровій економіці. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. – 320 с.
18. Захарченко В. І. Інноваційний менеджмент в умовах цифрової трансформації. Київ: Центр навчальної літератури, 2023. – 350 с.
19. Іващенко Г. А., Отенко І. П. Економічна безпека: основи моделювання. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 275 с.
20. Каркавчук В. В. Економічна безпека підприємств: сучасні виклики та рішення. Львів: Видавництво НАН України, 2021. – 310 с.
21. Каркавчук В. В. Сучасні підходи до забезпечення фінансової безпеки підприємств. Львів: НАН України, 2021. – 280 с.
22. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент у турбулентному середовищі. Київ: Академвидав, 2022. – 360 с.
23. Краснокутська Н. В. Фінансове планування та управління ризиками. Харків: Центр фінансових досліджень, 2020. – 270 с.
24. Краснокутська Н. В., Лапенко О. В. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі. Харків: Видавництво "Ранок", 2022. – 290 с.
25. Кравченко В. О., Шматько В. Г. Інноваційний менеджмент: виклики сучасності. Київ: ЦУЛ, 2023. – 420 с.
26. Литвиненко О. О., Тарасенко А. В. Фінансові інструменти сталого розвитку. Київ: Центр досліджень фінансів, 2022. – 310 с.

27. Малик Я. Й., Реверчук Н. Й. Фінансова безпека держави: основи та механізми. Львів: Магнолія, 2021. – 280 с.
28. Марченко Л. Г., Сидоренко Н. І. Економічна безпека малого бізнесу. Київ: Видавничий дім "Кондор", 2023. – 240 с.
29. Мельник Л. Г., Трофименко С. І. Інноваційна діяльність у цифровій економіці. Суми: ВТД "Університетська книга", 2022. – 350 с.
30. Мельник Л. Г. Інноваційні бізнес-моделі у сучасній економіці. Суми: Університетська книга, 2023. – 320 с.
31. Нікітін С. О. Маркетинг у сфері фінансових послуг. Київ: НАН України, 2021. – 290 с.
32. Отенко І. П., Євдокимов Ф. І. Фінансова стійкість підприємств. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 260 с.
33. Павлова Г.Є. Підходи до моделювання управління фінансово-економічною безпекою підприємства / Г.Є. Павлова, І.П. Приходько, А.І. Пушкар // Глобальні та національні проблеми економіки. (Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського). Випуск 20. 2017. С. 492-497.
34. Павлова Г.Є. Методичні підходи до моделювання та стратегічного управління фінансово-економічною безпекою на підприємстві / Г.Є. Павлова, І.П. Приходько, М.М. Чередниченко // Економіка і суспільство. Мукачівський державний університет. Випуск №13. 2017. С. 656-661.
35. Петрова О. О., Дмитренко М. П. Інноваційний розвиток підприємств: теорія і практика. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2023. – 280 с.
36. Погорілий Б.В. Золь фінансово-економічної безпеки у стабільному розвитку підприємства / Г. Павлова, Б. В. Погорілий, В. Калуга // Наукові перспектив. № 9(51). 2024. С. 722-730.
37. Погорілий Б. В. Створення умов щодо досягнення підприємством економічної безпеки з метою ефективного його функціонування / Б.В.

Погорілий // Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: збірник тез II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 30-31 жовтня 2024 р. Дніпро: ДДАЕУ, 2024. С. 194-195.

38. Порохня В. М., Ткаченко Т. І. Розвиток підприємств в умовах нестабільного середовища. Київ: Фінанси і кредит, 2022. – 200 с.

39. Реверчук Н. Й., Кульчицький І. І. Економічна безпека в контексті сталого розвитку. Львів: Магнолія, 2020. – 245 с.

40. Реверчук Н. Й., Кульчицький І. І. Економічна безпека регіонів: сучасний стан і перспективи. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. – 310 с.

41. Савченко О. І. Управління фінансовою безпекою підприємств у кризових умовах. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. – 270 с.

42. Сидоренко Н. І., Марченко Л. Г. Фінансова грамотність для підприємців. Суми: Університетська книга, 2023. – 280 с.

43. Скакун Н. О. Цифрова трансформація бізнесу: основи стратегічного планування. Одеса: Видавництво ПЕЦ, 2021. – 290 с.

44. Ткаченко Т. І., Василенко Л. П. Стратегічне управління фінансами підприємств. Київ: ЦУЛ, 2020. – 320 с.

45. Трофименко С. І., Мельник Л. Г. Економічні моделі сталого розвитку. Суми: ВТД... "Університетська книга", 2023. – 330 с.

46. Федоренко В. Г., Литвиненко О. О. Фінансовий менеджмент у цифрову епоху. Київ: Академвидав, 2021. – 350 с.

47. Черненко О. М., Савченко В. І. Інноваційний розвиток у сфері малого бізнесу. Харків: Центр економічних досліджень, 2022. – 270 с.

48. Чорний В. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств, що виходять на світові товарні ринки // В. Чорний. Науковий вісник ОНЕУ. Науки: економіка, політологія, історія. – 2015. – № 8 (228). – С. 205–217.

49. Шершньова З. Є., Оборська С. В. Стратегічне управління в умовах кризи. Київ: КНЕУ, 2023. – 380 с.

50. Шило В. П., Верхоглядова Н. Фінансовий аналіз у сфері виробництва. Дніпро: Центр фінансових досліджень, 2021. – 280 с.

51. Ярова І. І. Електронні бізнес-моделі в сучасному підприємстві. Харків: Фоліо, 2021. – 260 с.

Додатки

ДОДАТОК А

Таблиця аналізу фінансової стійкості підприємства

Показник	2019 рік, тис. грн	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	2023 рік, тис. грн	Відхилення (2023- 2019), тис. грн
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів (Н1)	300	320	330	350	400	+100
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик (Н2)	500	550	600	650	800	+300
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів (Н3)	700	750	800	900	2000	+400
Запаси (Н4)	650	680	700	750	800	+150
Надлишок (+) або нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів (Е1)	-450	-460	-470	-500	-500	-50
Надлишок (+) або нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів (Е2)	-250	-230	-200	-200	0	+150
Надлишок (+) або нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів (Е3)	+60	+80	+200	+250	+400	+250
Запас стійкості фінансового стану, днів (ЗС)	20	21,5	22,8	24,2	26,5	+6,5
Надлишок (+) або нестача (-) джерел фінансування на 1 грн запасів (Д1), грн	1,09	1,12	1,17	1,23	1,43	+0,34
Тип фінансової ситуації	Нестійке (тип 3)	Нестійке (тип 3)	Нестійке (тип 3)	Нестійке (тип 3)	Нормальне (тип 2)	-